

LÄNSSTYRELSEN KALMAR LÄN INFORMERAR

Landsbygdsprogram 2007 – 2013

En regional genomförandestrategi för Kalmar län

Version 5, reviderad 2007-06-26

Landsbygdsprogram 2007-2013

Meddelande 2006:19, version 5

ISSN 0348-8748

ISRN LSTY-H-M--2006/19 --SE

Utgiven av: Länsstyrelsen Kalmar län

Ansvarig enhet: Lantbruksenheten

Omslagsfoto: Länsstyrelsen

Karta: Glesbygdsverket

Tryckt hos: Högskolans tryckeri, juni 2007

Förord	4
1. Vision	5
1.2 Syfte	5
1.3 Landsbygd i Kalmar län	5
2. Mål och fokusområden	5
2.1 Nationella och Regionala mål	5
2.1.1 Hållbar utveckling	5
2.1.2 Nationella mål	6
2.1.3 Regionala miljömål i Kalmar län.....	6
2.2 Fokusområden	8
3. Nulägesbeskrivning och analys	8
3.1 Befolkningsutveckling och sysselsättning.....	8
3.2 Lantbruk	9
3.3 Skogsbruk.....	10
3.4 Fiske	11
3.5 Skärgården.....	11
3.6 Lokalt engagemang och lokalt utvecklingsarbete.....	11
3.7 Landskap och miljö	12
3.7.1 Naturbetesmarker	12
3.7.2 Slätterängar.....	13
3.7.3 Rödlistade arter i odlingslandskapet.....	14
3.7.4 Kulturmiljövärden	14
3.7.5 Tillgång och användning av vatten.....	15
3.8 Infrastruktur och service.....	17
3.8.1 Infrastruktur.....	17
3.8.2 Service.....	18
3.9 Landsbygdens styrkor och svagheter.....	19
3.9.1 Styrkor.....	19
3.9.2 Svagheter.....	19
3.9.3 Möjligheter	19
3.9.4 Hot.....	19
4. Prioriteringar för de närmaste åren	20
4.1 Prioriteringar mellan åtgärder.....	20
4.1.1 Förbättrad konkurrenskraft inom jord- och skogsbruk, axel 1	20
4.1.2 Förbättra miljön och landskapet, axel 2.....	21
4.1.3 Diversifiering och livskvalitet, axel 3.....	22
5. Leader	25
6. Preliminär budget och fördelning av medel mellan axlar och åtgärder 2007 och 2008.....	26
7. Åtgärden kompetensutveckling	26
8. Åtgärden Utvald miljö inom axel 2.....	28
8.1 Miljöinvesteringar	28
8.2 Miljöersättningar	28
9. Samband mellan genomförandestrategin för landsbygdsprogrammet och andra regionala strategier och program	29
9.1 Nationellt ESF-program	30
9.2 Landsbygdsprogrammet 2007-2013.....	31
9.3 Det operativa programmet och den regionala planen för Småland och öarna (mål 2)	31
10. Samordning, förankringsprocess och partnerskap	31
11. Uppföljning och indikatorer.....	32
12. Informationsåtgärder	32
13. Organisation för genomförande av programmet	33
14. Utbildningar för genomförande av landsbygdsprogrammet.....	34
BILAGA 1.....	35
Preliminär medelsfördelning på axlar och åtgärder (milj kr/år 2007 resp. 2008).....	35
BILAGA 2.....	36
Prioritering mellan åtgärder Utvald miljö Kalmar län 2007.....	36
Prioritering mellan åtgärder Utvald miljö Kalmar län 2008-2013.....	36

Förord

Landsbygdsprogrammet för 2007-2013 ersätter det hittillsvarande Miljö- och landsbygdsprogrammet 2000-2006.

Landsbygdsprogrammet låter ambitiöst. Det är avsikten. Det handlar nu inte bara om stöd till lantbruket utan det är också ett stöd till lokal mobilisering, nya idéer och servicelösningar, uppgradering av natur- och kulturarv, en satsning på hela näringslivets utveckling och därmed en satsning för att landsbygdens hela potential skall tydliggöras och tas tillvara som en viktig del av regionens utveckling.

Alla vet att antalet lantbrukare och antalet jordbruksfastigheter minskar. En del familj jordbruk av traditionell art försvinner helt eller utvecklas till större, moderna och mer specialiserade företag med anställd personal. Parallellt utvecklas en småskalig produktion med högre förädlingsgrad och mindre volymer. Även den ekologiska produktionen växer som ett svar på en ökad efterfrågan och som även uttrycks i det politiska målet, att 20 % av lantbrukets produktion skall vara ekologiskt producerad.

Andra utvecklas till en högre grad av mångsidighet. Mångkunniga jord- och skogsbrukare och deras familjer blir mångsysslare med flera ben i sin verksamhet. Det är en chans att kunna bo kvar och att överleva ekonomiskt men också ett sätt att nyttja landsbygdens möjligheter och utveckla nya företag.

Till detta finns alla de som utan direkt anknytning till de areella näringarna gärna vill bo på landet och kunna driva företag där. Med bredband och goda kommunikationer i övrigt finns förutsättningar för detta.

Slutligen har vi de angelägna målen från samhället i stort att hålla landsbygden levande och landskapet öppet, samtidigt som naturvärden och biologisk mångfald bevaras och utvecklas. Kalmar läns stora natur- och kulturvärden är också av central betydelse för att nå målet att utveckla turism och besöksnäring.

Detta landsbygdsprogram är naturligtvis inte det enda instrumentet för att nå alla dessa mål, men det är ett värdefullt stöd för alla som vill medverka till att uppnå målen.

Reglerna för stöd till landsbygdens näringslivsutveckling är omfattande, och inte alltid så lätta att sätta sig in i och känna till. Det ska heller inte behövas. Länsstyrelsens förhoppning är att vår information ska underlätta för sökanden, att få sina idéer prövade utan alltför mycket byråkratiskt krångel. Det viktiga är att idéerna kommer fram.

SVEN LINDGREN
Landshövding i Kalmar län

1. Vision

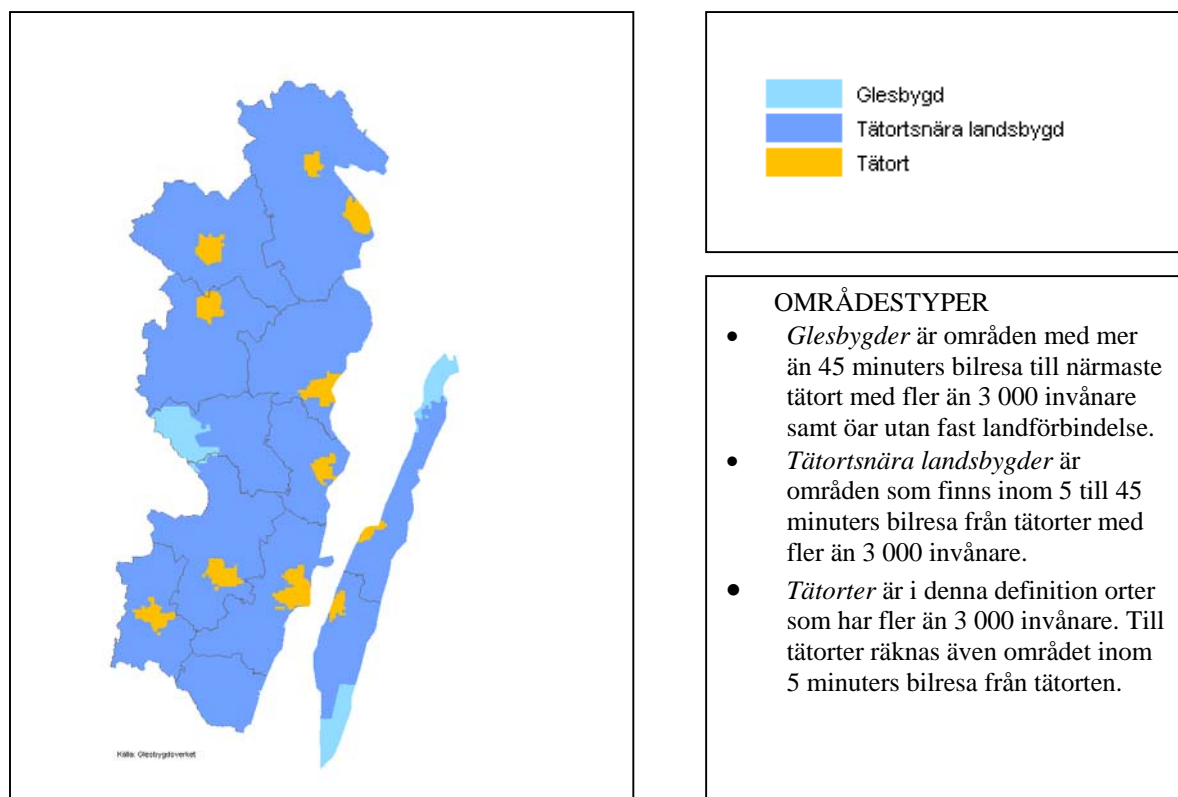
Landsbygdsprogrammet ska skapa livskraftiga och hållbara förutsättningar för människor och företag på landsbygden i Kalmar län, och därigenom bidra till hela länets utveckling.

1.2 Syfte

Syftet med genomförandestrategin är att visa hur Sveriges förslag till Landsbygdsprogram 2007-2013 kan organiseras och införas i Kalmar län.

1.3 Landsbygd i Kalmar län

I genomförandestrategin används Glesbygdsverkets definition för begreppet landsbygd vilket inbegriper glesbygd och tätortsnära landsbygd, se figur 1. Dit räknas inte tätorter med mer än 3 000 invånare och området inom 5 minuters bilresa från tätorten. Där det gynnar landsbygdsutvecklingen kan även områden inom 5 minuters bilresa räknas som tätortsnära landsbygd

Figur 1. Områdestyper i Kalmar län enligt Glesbygdsverkets definition

2. Mål och fokusområden

2.1 Nationella och Regionala mål

2.1.1 Hållbar utveckling

Alla länets och regionens strategiska utvecklingsprogram som Regionalt utvecklingsprogram (RUP IV Kalmar län), det operativa programmet och den regionala planen för Småland och öarna (mål 2), samt genomförandestrategi för landsbygdsprogrammet 2007-2013 har samma mål, att verka för en hållbar utveckling i Kalmar län. Detta kräver ett gemensamt arbete av oss som bor och verkar i länet. Det kan handla om att prioritera rätt frågor men också om att ta hänsyn till hållbarhetsaspekter. Vi måste vara beredda att diskutera hur olika beslut och beteenden påverkar samhället på kort och lång sikt utifrån ekonomiska, sociala samt

miljömässiga aspekter. Innan beslut fattas måste konflikter klargöras och för- och nackdelar vägas mot varandra, helhetstänkande är avgörande.

2.1.2 Nationella mål

Sveriges landsbygdsprogram 2007-2013 har som mål en ekonomiskt, miljömässigt och socialt hållbar utveckling för landsbygden. Målen omfattar en hållbar produktion av livsmedel, sysselsättning på landsbygden, hänsyn till regionala förutsättningar och hållbar tillväxt. Landskapets natur- och kulturvärden ska värnas och den negativa miljöpåverkan minimeras.

Alla regionala måldokument väger in olika nationella mål. När det gäller ekonomisk utveckling är det viktigt att det finns väl fungerande och hållbara arbetsmarknadsregioner med god servicenivå i hela Sverige. För den miljömässiga utvecklingen finns det 16 nationella miljö kvalitetsmål, i Kalmar län regionaliserade till 110 miljömål. Dessutom finns nationella mål för kulturmiljövården. Gällande sociala frågeställningar används de 11 folkhälsomålen, men också nationella mål för jämställdhet och integration. Allt sammantaget ska leda till en långsiktig, hållbar utveckling i länet.

Den nya vattenförvaltningen (EU:s ramdirektiv för vatten) behandlar de vattenanknutna miljömålen, såväl nationella som regionala, med fokus på hela avrinningsområden, från källa till hav. Insatser för att åstadkomma förbättrad vattenkvalitet skall göras där det ger optimal nytta både ur ett miljöperspektiv och ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Denna genomförandestrategi väger också in åtaganden som Sverige har inom EU (Fågel- samt art och habitatdirektiven) och internationella konventioner (HELCOM, RAMSAR, Konventionen om biologisk mångfald, Världsarvs- och landskapskonventionerna).

Det ekologiska lantbruket bidrar till flera av miljömålen. Långa betesperioder och en hög andel grovfoder för alla djurslag bidrar till att hålla markerna öppna och att miljömålet Ett rikt odlingslandskap gynnas. Genom att avstå från kemiska bekämpningsmedel minskar risken för att yt- och grundvatten förorenas och målet Grundvatten av god kvalitet kan uppfyllas. Målet Gifrfri miljö berörs också när bekämpningsmedel inte återfinns i produkter eller i den omgivande miljön. Nivån på näringsämnen som är i omlopp på en ekologisk gård är lägre än i konventionell produktion och risken för utlakning blir mindre med växtföljder som innehåller en hög andel fleråriga vallar; målet Ingen övergödning är därmed adekvat.

I Kalmar län har vi goda förutsättningar för att uppfylla det nationella målet på 20 % certifierad ekologisk areal till år 2010. Detta under förutsättning att marknaden fortsätter att växa. Här är målet om 25 % ekologiska livsmedel inom offentlig sektor en stark drivkraft för att få fler lantbrukare att ställa om sin produktion till ekologisk. År 2005 hade vi i Kalmar län 921 lantbrukare som ansökte om ersättning för ekologisk produktion på totalt 16 600 ha åkermark. Knappt 100 av dessa gårdar var certifierade. Denna stora diskrepans kan förklaras med de lokala förädlingsindustriernas brist på intresse för ekologiska varor. Här krävs stora informationsinsatser för att inte länets lantbrukare ska gå miste om marknadsandelar och möjligheter till utveckling.

2.1.3 Regionala miljömål i Kalmar län

I Kalmar län är miljömålsarbetet för närvarande fokuserat på vatten- och odlingslandskapsfrågor. Det innebär att åtgärder som bidrar till miljöförbättringar av länets odlingslandskap och Östersjön prioriteras. De nationella och regionala miljömål som tydligast vägs in i strategin för landsbygdsprogrammet är

- Begränsad klimatpåverkan
- Bara naturlig försurning
- Giftfri miljö
- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Grundvatten av god kvalitet
- Hav i balans samt levande kust och skärgård
- Myllrande våtmarker
- Levande skogar
- Ett rikt odlingslandskap
- God bebyggd miljö
- Ett rikt växt- och djurliv

2.1.3.1 Regionala miljömål Bara naturlig försurning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet och Hav i balans samt Levande kust och skärgård

De vattenanknutna miljömålen handlar främst om långsiktigt skydd och restaurering av våra värdefulla vatten. Yt-, grund- och kustvatten ska uppnå god ekologisk status enligt vattendirektivet, samt bibehålla förutsättningarna för ett rent dricksvatten.

2.1.3.2 Regionala miljömål för Ingen övergödning, Giftfri miljö samt Myllrande våtmarker

Vikten av att nå de regionala miljömålen Ingen övergödning och Giftfri miljö är stor, eftersom de utgör grunden för att nå de övriga målen. Målet Ingen övergödning handlar främst om att minska kväve- och fosforbelastning på mark och vatten. Giftfri miljö omfattar bl a hanteringen av kemiska bekämpningsmedel. Grundvatten av god kvalitet innebär bl a att kemisk bekämpning inte ska ske inom vattenskyddsområde (gäller både för grund- och ytvattentäkter). Myllrande våtmarker handlar om att restaurera och att nyskapa våtmarker på ett sådant sätt och med sådan placering att belastningen av närsalter i vattnet minskar och att natur- och kulturvärden gynnas.

2.1.3.3 Regionala miljömål för Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt växt- och djurliv

Alla Kalmar läns naturliga fodermarker med höga natur- och kulturvärden ska hävdas. Det gäller särskilt naturtyperna alvar, skogsbeta (inkl. hässlen) och sandiga betesmarker där Kalmar län har ett nationellt och internationellt ansvar. Detta gäller även länets världsarv ”Södra Ölands odlingslandskap”. Att öka den hävdade arealen av slätterängar är av största vikt, liksom skötseln av gamla grova träd.

Fortsatt hävd av ängs- och betesmarker är viktig eftersom det i dessa marker finns en stor mångfald av arter, där flertalet är hotade, samt landskapselement som är nutida och historiska kulturlämningar. Ängs- och betesmarkerna är ett kulturarv efter människans mångtusenåriga brukande av landskapet. Tillsammans med landsbygdens värdefulla by- och gårdsmiljöer med mans- och ekonomibyggnader liksom överloppsbyggnader bildas en helhet. Det är viktigt att se till lantbrukares förutsättningar att kunna bo och leva i bl a skogsbygden och skärgården och samtidigt vårda de värden som finns där. Olika ersättningar och rådgivning kan öka möjligheterna att utveckla och bevara landsbygdens värden.

2.1.3.4 Regionala miljömål för Levande skogar

Enligt de regionala skogsmålen ska skogsmarkens naturgivna produktionsförmåga bevaras, samtidigt som en biologisk mångfald och genetisk variation ska säkras. Skogens kulturmiljövärden samt dess estetiska och sociala värden ska värnas.

2.1.3.5 Regionala miljömål för God bebyggd miljö

En hållbar fysisk planering av landskapet med bra infrastrukturlösningar mellan stad och landsbygd, är en förutsättning för att våra värdefulla kultur- och naturmiljöer ska kunna

bevaras och utvecklas. En hållbar planering behövs också för att öka tillgängligheten till olika typer av service samt att vidareutveckla alternativa energilösningar med hjälp av sol, vind och biobränsle. Vad gäller bebyggelsens kulturhistoriska värden ska en långsiktig hållbar förvaltning eftersträvas, bl a genom informationsinsatser om kulturhistoriska värden och byggnadsvårdsprinciper.

2.2 Fokusområden

Sex prioriterade områden, ”fokusområden” pekas ut inom ramen för Landsbygdsprogrammet. Fokusområdena anges inte i prioriteringsordning:

1. Utveckling av landsbygdsföretag med satsningar på förbättrad konkurrenskraft, rationalisering och arbetsmiljö samt diversifiering av befintliga företags verksamhet.
2. Utveckla och förvalta landskapets natur- och kulturvärden samt dess vattenmiljöer.
3. Hållbar energiförsörjning för att öka produktionen och nyttjandet av bioenergi och samtidigt utveckla möjligheterna till försörjning på landsbygden.
4. Långsiktigt säkra god vattenkvalitet genom att förebygga läckage av näringsämnen till vattendrag, sjöar och Östersjön samt att förhindra att växtskyddsmedel återfinns i yt- och grundvatten.
5. Ökad djurvälstånd för att stärka den resurs för landskapet, miljön och försörjningen som djurhållningen utgör i länet.
6. Ökad livskvalitet i attraktiva boendemiljöer genom lokal mobilisering, förbättrad infrastruktur, diversifierat näringsliv och utveckling av goda och servicelösningar på landsbygden.

Valet av dessa fokusområden grundar sig bl a på en rapport om jordbrukets utveckling i Kalmar län av Lantbruksekonomen Lars Jonasson samt statistik över befolkningsutveckling och service på landsbygden.

3. Nulägesbeskrivning och analys

Kalmar län har stora möjligheter till en positiv utveckling av landsbygden, tack vare stora natur- och kulturmiljövärden, ett gynnsamt klimat samt en stor besöksnäring. I Kalmar län bor ca 235 000 människor och drygt 40 % av dessa är bosatta på landsbygden.

Jord- och skogsbruk spelar en viktig roll för sysselsättningen på landsbygden. För att behålla sysselsättning och boende med en acceptabel servicenivå på landsbygden, behövs både strukturella förändringar och ett diversifierat företagande. Landsbygdsprogrammet kan därför få stor genomslagskraft i länet.

3.1 Befolkningsutveckling och sysselsättning

Befolkningsutvecklingen i Kalmar län har legat stilla de senaste åren. Flyttningsöverskottet har de senaste fem åren varit i genomsnitt 538 personer/år. Huvuddelen av befolkningsökningen har skett i Kalmar kommun. Åldersstrukturen liknar riket i övrigt. Dock är befolkningen något äldre med ett par procent större andel i de äldsta åldersklasserna, jämfört med övriga landet. Den demografiska strukturen är därmed mer ofördelaktig än i landet i övrigt och problemet med en växande försörjningsbörda för den förvärvsarbete delen av befolkningen förväntas bli större i länet än i landet som helhet. I hela Småland och på Öland och Gotland är färre kvinnor i åldrarna 16-44 år bosatta jämfört med landet i övrigt. Andelen utrikes födda i Kalmar län är låg jämfört med övriga landet, 7,2 % jämfört med 12,4 %.

År 2004 uppgick befolkningen i länet till ca 235 000. Befolkningens fördelning mellan kommuner, olika områdestyper enligt Glesbygdsvverkets definition samt medelålderns förändring under en femårsperiod framgår av tabell 1.

Tabell 1. Kommunvis fördelning av befolkningen i Kalmar län år 2004, i olika områdestyper och medelålderns förändring mellan åren 2000 och 2005

Kommun	Befolkning 2004				Medelålder	
	Glesbygd	Tätortsnära landsbygd	Tätort	Totalt	2000	2005
Högsby	751 (12%)	5493 (88%)	0 (0%)	6 244	43,4	44,7
Torsås	0 (0%)	7263 (100%)	0 (0%)	7 263	43,4	44
Mörbylånga	721 (5%)	6333 (47%)	6349 (48%)	13 403	41,8	43,3
Hultsfred	0 (0%)	8981 (62%)	5610 (38%)	14 591	43,3	44,4
Mönsterås	27 (0%)	7751 (59%)	5448 (41%)	13 226	41,8	43,1
Emmaboda	0 (0%)	4255 (44%)	5388 (56%)	9 643	43,4	44,6
Kalmar	0 (0%)	14 050 (23%)	46599 (77%)	60 649	40,3	40,6
Nybro	4 (0%)	6711 (34%)	13167 (66%)	19 882	42,9	43,7
Oskarshamn	61 (0%)	7692 (29%)	18547 (71%)	26 300	42	42,6
Västervik	141 (0%)	11 683 (32%)	24742 (68%)	36 566	43	44,3
Vimmerby	0 (0%)	7500 (48%)	8096 (52%)	15 596	41,7	42,4
Borgholm	615 (6%)	6285 (56%)	4233 (38%)	11 133	44,6	46,4
Hela länet	2320 (1%)	93 997 (40%)	138 179 (59%)	234 496	42,6	43,7
Hela riket	2%	22%	76%		40,3	40,9

Högsby och Torsås saknar tätorter enligt definitionen. Glesbygdsboende återfinns främst i Högsby och på Öland. I Kalmar kommun bor mer än tre fjärdedelar av befolkningen i tätort. Medelåldern stiger i alla länets kommuner, även i Kalmar som är den enda kommunen där befolkningen har en medelålder under riksgenomsnittet. Medelåldern är högst och ökar snabbast i Borgholm och Högsby.

Andelen förvärvsarbetande i Kalmar län har legat på oförändrad nivå under de senaste 10 åren. Totalt var sysselsättningsgraden i åldersgruppen 20-64 år för kvinnor 74 %, för män 80 % och totalt 77 % i Kalmar län år 2004. Utvecklingen skiljer dock mellan länets 12 kommuner. Vimmerby, Torsås och Mörbylånga har ökat sysselsättningsgraden medan Högsby, Hultsfred, Nybro och Västervik har gått tillbaka. Arbetspendlingen är stor både till och från länet, med en stor övervikt för utpendling. Inom länet pendlar man i första hand till Kalmar och Oskarshamn.

I Kalmar län arbetar en större andel av den förvärvsarbetande befolkningen inom jord- och skogbruk samt tillverkning, än landet i övrigt. Båda dessa områden är klart mansdominerade. Kvinnor dominerar inom utbildning samt vård och omsorg.

I dag arbetar emellertid de flesta, som bor på landsbygden i Kalmar län, inte i de areella näringarna. Inte minst tjänstesektorn expanderar och kommer att kunna erbjuda arbetsmöjligheter både för boende på landsbygden och genom pendling till närliggande större orter.

3.2 Lantbruk

Vid en närmare analys av lantbruket i Kalmar län visar det sig att utvecklingen varierar mellan olika områden. I kustområdet några mil norr och söder om Kalmar samt delar av Öland är jordbrukets utveckling god. Där finns goda förutsättningar för storskalig mjölkproduktion och odling av t ex specialgrödor. Kustområdet kring Kalmar och den

sydvästra delen av Öland är två av de få områden i Sverige där jordbruksproduktionen i sig kan vara bärkraftig. I inlandet är jordbrukets utveckling svagare och domineras av grovfoderbaserad, småskalig nötköttsproduktion. Denna dominans kommer att öka i takt med att annan produktion försvinner. Storleksrationaliseringen av jordbruket fortgår. Familjejordbruk med mjölkproduktion minskar i hela länet och ersätts inte av storskaliga enheter i inlandet, vilket delvis sker i kustområdena runt Kalmar och delar av Öland. Förklaringen är troligen att det inte finns arronderingsmässiga förutsättningar för större djurbesättningar i inlandet.

Naturvårdsinriktad köttjursproduktion förväntas öka i omfattning. Denna produktion är i de flesta fall inte ekonomiskt bärkraftig. Den måste istället ske i kombination med skogsbruk, annan kompletterande verksamhet eller genom att försörjningsmöjligheter med inkomster finns utanför företaget. Köttjursproduktionen är starkt beroende av utvecklingen i bygden i övrigt för att kunna fortgå. Produktionen är också starkt beroende av de naturvårdsinriktade stöden för att hålla markerna öppna.

Kreaturslösa deltidjordbruk och hästföretag är två grupper som ökar i skogsbygderna. Även dessa företag är starkt beroende av det omgivande samhället med möjligheter till inkomst och service. Hästföretagande har stora möjligheter att utvecklas i länet. I Kalmar län finns ca 12 900 hästar, vilket motsvarar 55 hästar per 1 000 invånare, en täthet som är näst högst i Sverige, endast Gotland har fler. Ungefär 40 % av hästarna finns på landsbygden och 44 % av anläggningarna enligt en undersökning av SCB's år 2004.

Landsbygdsföretag i länet återfinns inom olika branscher. Många har koppling till turism, med vandrarhem, bed&breakfast, enklare servering/caféverksamhet samt guidning som bas. Också inom den småskaliga produktionen av livsmedel har Kalmar län profilerat sig och länet har ett flertal gårdsbutiker som säljer lokala produkter. I Torslunda på Öland finns ett utvecklingskök där småskaliga producenter kan testa och utveckla sina produkter. Tack vare bl a god bredbandsutbyggnad kan många företagare använda den egna bostaden som bas för företag, t ex inom datatjänster och marknadsföring.

3.3 Skogsbruk

Kalmar län är ett av de största skogslänen i södra Sverige. I länet finns flera sågverk och träbearbetande företag samt ett av landets största massabruk. Detta medverkar till en framträdande position för skogsindustriell utveckling. Barrskogsbuket dominerar virkesproduktionen i länet och utgör den viktigaste inkomstkällan. På den globala marknaden är det långfiber d v s gran och tall från den svenska skogen som har möjlighet att konkurrera och skapa ett mervärde för skogsägarna.

Kalmar läns landareal domineras av skogsmark. Den produktiva skogsmarksarealen utgör 67 % av ytan. Till detta kommer myrmarker och bergimpediment som ofta finns insprängt i skogslandskapet. Tillsammans utgör dessa ägoslag inte mindre än 76 % av landarealen. Virkesförrådet av rotstående skog uppgår till 125,2 miljoner skogskubikmeter där gran är det vanligaste trädslaget (43 %) följt av tall (37 %). Resterande volym utgörs av lövträd, där björk (8 %) och ek (5 %) är vanligast. En stor del av skogsmarken i Kalmar län är privatägd (74 %, jfr med rikets 51 %), och ingår ofta i kombinerande jord- och skogsbrukarföretag.

Skogen och skogsbruk i Kalmar län har möjlighet och framtida potential att bidra till stärkt regional konkurrenskraft och ökad sysselsättning. Skogsbruk är en långsiktig verksamhet som väl skött och väl nyttjad kan ge ökad virkesproduktion. Andra värden som skogen bidrar med är rika natur- och kulturmiljöer, rekreation och upplevelser i ett attraktivt landskap.

Antalet skogsägare är 12 441 (4 482 är kvinnor 7 959 är män). Inom det privatägda skogsbruket är familjeskogsbruket dominerande och präglas av många självverksamma

skogsägare med varierande grad av aktivitet. Genom ökade kunskaper hos enskilda skogsägare om produktion, ny teknik och säkerhet kan familjeskogsbruket bidra till en hållbar utveckling, industrins behov av råvara och bättre konkurrenskraft. Åtgärder som avverkning och skogsvård utförs ofta av mindre lokala entreprenörföretag.

3.4 Fiske

Yrkesfisket i Kalmar län kan uppdelas i två kategorier, skärgårdsfiskare och utsjöfiskare. På Öland, med sin exponerade kuststräcka, bedrivs utsjöfiske medan fisket i fastlandskommunerna till största delen bedrivs som skärgårdsfiske. Östersjöns ganska artfattiga fiskbestånd gör yrkesfiskarna beroende av ett fåtal arter för sin försörjning. Idag är fisket artspecialiserat och därmed sårbart, medan möjligheten till mångfald i nyttjandet av de biologiska resurserna var nyckeln till överlevnad i gamla tiders kustfiske.

Länets yrkesfiske är under ständig förändring. Tillgången på fisk och efterfrågan på marknaden styr förändringarna både när det gäller målart och antalet yrkesutövare. Idag är nyrekryteringen till fisket liten, och därmed är medelåldern hög. Totalt 150 fiskare är licensierade. Skärgårdsområdet i Kalmar län har 6 500 fiskerättsbärande fastigheter, vilka kan bedriva fiske med stöd av enskild rätt. Detta medför att det finns flera utövare där fisket är av väsentlig betydelse för försörjningen än vad som framgår av antalet licenser. Den viktigaste orsaken till näringens tillbakagång är den minskade tillgången på fisk.

Nya inriktningar för fiskets utövare är viktigt för näringens fortlevnad. Småskalig livsmedelsförädling och etablerande av fiske- och upplevelseturism är grenar som ökar stadigt inom fiskenäringen. Merparten av fiskerätten i landets fiskevatten tillhör jordbruks- och skogsfastigheter och utgör en landsbygdsresurs. Länsstyrelsen har tillsammans med Hushållningssällskapet drivit flera utvecklingsprojekt inom fisketurism under senare år. En modell för utveckling av småskalig fisketurism i landsbygdsföretag har tagits fram. Ett flertal av projektföretagen har seglat upp som spjutspetsar för att tillvarata de möjligheter som fisketurismen erbjuder för landsbygden. Fisketurism i regionen har redan idag etablerat sig som en verklig landsbygdsnäring. En näring som dessutom inrymmer en mycket stor framtida utvecklingspotential.

3.5 Skärgården

Utanför länets kustlinje finns skärgården med sin unika miljö, i norr Tjust Skärgård, följt av Misterhults skärgård, skärgården utanför Mönsterås kommun och i söder skärgården kring Kalmar. Basnäringarna för skärgårdens befolkning, som uppgår till ungefär 400 personer, är traditionellt fiske, jordbruk och skogsbruk men i dagsläget kombinerar många företagare dessa verksamheter med någon form av bisysselsättning för att klara sitt uppehälle. Naturen och kulturmiljön är grunden för praktiskt taget all sysselsättning i skärgården och det är av yttersta vikt att denna vårdas och utvecklas. Bra kommunikationer är också betydelsefullt för skärgårdsboende såväl som för besöksnäringen, främst sommartid. Att öka inflyttningen och trygga möjligheterna till bra boende, bra kommunikationer, service och företagande blir nödvändigt för att behålla en levande skärgård. Skärgårdens miljömässiga, sociala och ekonomiska förhållanden är beroende av varandra och bör värderas i ett helhetsperspektiv vid kommande satsningar inom landsbygdsprogrammet

3.6 Lokalt engagemang och lokalt utvecklingsarbete

I Kalmar län finns 130 lokala utvecklingsgrupper/byalag som, på ideell basis och på olika sätt, arbetar för att göra sin hembygd bättre att leva i. De lokala aktörerna ger uttryck för mångfald och livskraft och är ofta en förutsättning för att skapa långsiktiga väl förankrade projekt som gynnar bygden. Länsbygderådet i Kalmar län består av representanter från lokala grupper i hela länet. Rådets uppgift är att samordna grupperna samt att stödja och stimulera det lokala engagemanget, ge kunskap och information om landsbygdsutveckling samt bygga nätverk

mellan grupperna. Länsstyrelsen vill uppmuntra det lokala engagemanget och verka för att de får en aktiv roll i utvecklingen av länets landsbygd genom projektstöd främst från axel tre och Leader.

3.7 Landskap och miljö

Kalmar län har ett oerhört rikt och varierat odlingslandskap, som är format av människor. Hävden av landskapet är helt avgörande för att arvet i form av kultur- och naturvärden ska utvecklas och synliggöras. I Kalmar län finns ca 20 % av landets naturliga fodermarker med höga natur- och kulturvärden. De har mycket stora värden, såväl biologiska, kulturella som estetiska. Stora områden har därför klassats som Riksintresse för naturvård, kulturmiljövård och friluftsliv och som Natura 2000-områden. Södra Ölands odlingslandskap har utsetts till världsarv.

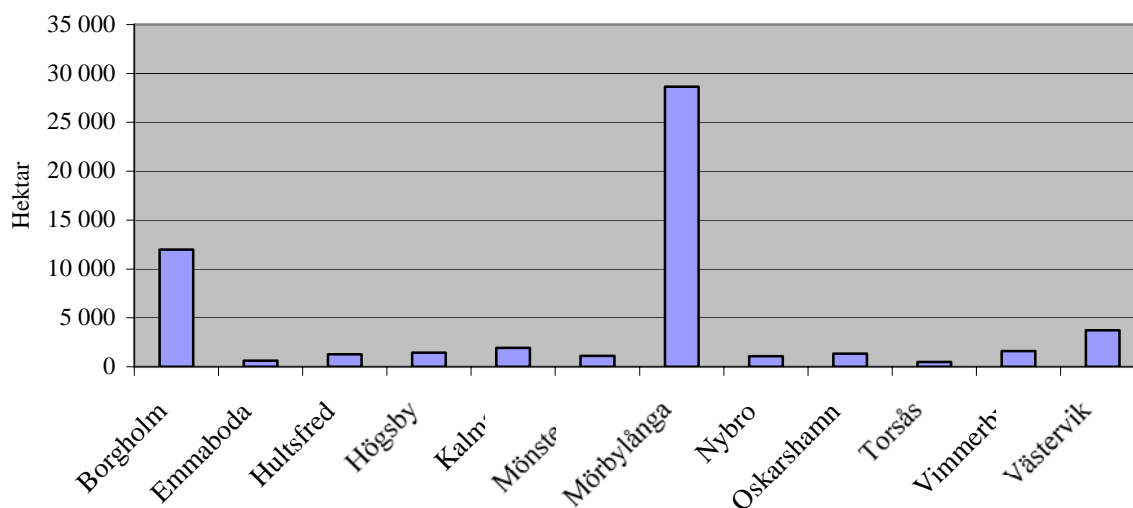
En livskraftig lantbrukssektor är en förutsättning för att klara de regionala miljömålen för Ett rikt odlingslandskap. Här finns ett stort antal naturtyper och arter som saknas eller är ovanliga i övriga landet, vilka liksom kulturhistoriska spår som hägnader, ängslador, brukningsvägar, m fl hotar att försvinna när markerna inte längre brukas på traditionellt sätt.

Den privatägda skogsmarken i Kalmar län hyser ca 3 000 idag kända nyckelbiotoper, områden där hotande arter finns eller kan förväntas finnas. Arealen nyckelbiotoper är ca 1,1 % av skogsmarksarealen, vilket är detsamma som riksnivåmedeltalet. Ädellövskog, hassellundar, triviallövskog med ädellövinslag, kalkbarrskog och skärgårdsnaturskogar är skogstyper, där Sverige i ett europeiskt perspektiv har ett internationellt ansvar för bevarandet. Samtliga dessa miljöer finns i Kalmar län. Skogen utgör också en resurs för folkhälsan, genom att många invånare och turister använder skogsmiljön för rekreation.

3.7.1 Naturbetesmarker

År 2005 uppgår 77 000 hektar betesmark i Kalmar län miljöersättning. Av dessa var 30 000 hektar marker med tilläggsersättning för värdefulla naturbetesmarker, 23 000 hektar alvarmark och 2000 hektar skogsbete. Arealen värdefull betesmark som ingår i miljöersättningsprogrammet (2001-2006), motsvarar de 55 000 ha betesmarker med höga natur- eller kulturmiljövärden som även fanns med i ängs- och betesmarksinventeringen 2002-2004.

Betesmarksarealen är störst i Ölandskommunerna Borgholm och Mörbylånga. Där finns vidsträckt alvarbeten och stora sjömarker. På fastlandet har Västerviks kommun störst areal betesmark, men här är de enskilda markerna betydligt mindre.

Figur 2. Betesmarker i Kalmar läns kommuner

Betesmarker kräver skötsel i form av årligt bete, underhåll av hägnader och återkommande röjningar för att behålla sina värden. Många lantbrukare gör stora insatser genom att låta djuren beta naturbetesmarker. Ett stort antal betesmarker hävdas dock för svagt, och andra för hårt, för att de höga natur- och kulturmiljövärdena ska behållas i längden. Enligt ängs- och betesmarksinventeringen hävdas ca 20 % av betesmarken för svagt.

De mest hotade betesmarkerna i Kalmar län är skogsbeten och sandiga betesmarker. Till skogsbeten räknas hässlen. I de sandiga betesmarkerna ingår i sandstäpp. Kalmar län har ett särskilt bevarandansvar för båda dessa naturtyper.

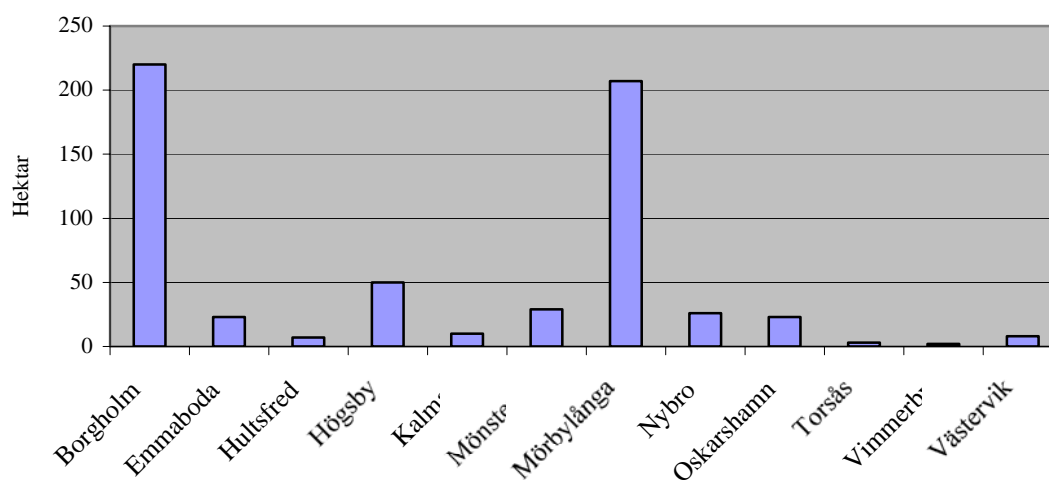
Kalmar län har ett internationellt ansvar för alvarmarker. Det regionala miljömålet är att minst 25 000 ha alvarmark ska hävdas år 2010. Fortsatt ersättning för merarbete i form av underhållsröjning, svåra förhållanden för hägn, tidskrävande tillsyn av betesdjur samt låg tillväxt hos betesdjuren är nödvändig för att även på sikt bibehålla betesdjur på alvarmarker.

3.7.2 Slätterängar

Slätterängar kräver slätter för att behålla sina värden. Många lantbrukare i länet gör stora natur- och kulturvårdande insatser genom att hävda sina slätterängar med traditionell skötsel som fagning, slätter, underhållsröjning, hamling av träd och efterbete.

Ängsarealen i Kalmar län var enligt ängs- och betesmarksinventeringen (2002-2004) 608 hektar. År 2005 uppbar 945 hektar miljöersättning och 760 hektar av dessa hade tilläggsersättning. Skillnaden mellan dessa uppgifter beror dels på att ängsarealen ökar genom restaurering och återupptagen slätter, dels på att olika kvalitetskrav ställs på slätterängar inom inventeringen och miljöersättningsystemet.

Öland har den största andelen slätterängar i länet. Detta beror bl. a. på stora naturligt stenfria ytor på Öland, som underlättar maskinell slätter. För fastlandets del är slätterängarna oftast små. Flest slätterängar på fastlandet finns i Emmaboda, Högsby, Nybro och Oskarshamn kommuner. I två av dessa, Emmaboda och Oskarshamn kommuner, finns också den största andelen slätterängar med tydlig stembundenhet.

Figur 3. Slåtterängar i Kalmar läns kommuner

Det regionala målet för hävdade slåtterängar innebär att arealen ängar i Kalmar län ska öka med mer än 50 %, till 1500 ha, fram till år 2010. Detta är en stor utmaning och flera projekt pågår för att inspirera brukare att återuppta ängsbruk samt att restaurera marker som tidigare varit slåtteräng.

3.7.3 Rödlistade arter i odlingslandskapet

I Kalmar län finns ett mycket stort antal rödlistade¹ arter enligt Artdatabanken, varav flertalet finns i jordbruks- och skogslandskapet. Öland utmärker sig markant i statistiken med hela 1389 rödlistade bofasta arter (38 % av landets alla rödlistade arter), varav ca 990 av dessa på något sätt är knutna till jordbrukslandskapet. På länets fastland finns 960 rödlistade arter bofasta arter (26 % av landets). En stor grupp arter är knutna till både jordbruks- och skogslandskapet, medan andra förekommer i mosaikmiljöer. Även länets vattenmiljöer, och övergångszoner mellan land och hav, är rika på växt- och djurarter varav flera är rödlistade.

Kalmar län tillsammans med Skåne och Västra Götaland ligger i topp, när det gäller förekomst av rödlistade arter på länsnivå. Kalmar län har härmed ett stort ansvar för att förbättra förutsättningarna för dessa, och att förvalta den biologiska mångfalden i landet i enlighet med intentionerna i flera nationella och regionala miljömål.

Grova, gamla och ihåliga träd är en ansvarsmiljö för Kalmar län som hyser närmare 20 % av landets grova träd. De flesta av dem är ekar. Enorma entomologiska värden är knutna till gamla, grova ekar, men även en rikedom av svampar, lavar, fåglar och fladdermöss finns i gamla träd. I åtgärdsprogrammet för särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet anges, att mer än 400 arter gynnas om dessa viktiga träd hålls vid liv så länge som möjligt. Detta kräver skötsel, som innebär att trädets närmaste omgivningar hålls öppna, helst genom ängsbruk eller beteshävd.

De främsta hoten mot biologisk mångfald i odlingslandskapet är:

- Nedläggning av lantbruk i skogs- och mellanbygd
- Upphörd eller alltför svag hävd
- Felaktig hävd
- Brist på ängsmark
- Alltför slentrianmässiga och hårda röjningsåtgärder
- Borttagande av småbiotoper och landskapsstrukturer
- Kvävepåverkan i ängs- och betesmark
- Borttagande av grova, gamla och ihåliga träd samt död ved
- Utdikning av våtmarker
- Uträtning, rensning och kanalisering av vattendrag
- Övergödning
- Illegal utsättning av arter
- Ökad exploatering av kustnära områden
- Reglering av vattendrag

3.7.4 Kulturmiljövärden

I väsentliga delar av länets centralbygder var jordbruk i olika former etablerat redan under stenåldern i sådan grad, att man kan tala om en mångtusenårig kontinuitet i odlingslandskapet.

¹ Hotade och missgynnade växter, svampar och djur. För detaljerad information www.artdata.slu.se

Från denna period har vi dock inga synliga fysiska lämningar som visar hur odlingslandskapet varit strukturerat, utan kunskapen bygger främst på pollenanalyser.

En brist i inventeringsmaterialet från Kalmar län är att uppgifter i huvudsak saknas om förhistoriska odlingsröseområden i skogsmark. I de inventerade småländska grannlänerna är denna fornlämningstyp mycket vanlig, och det finns goda skäl att anta att den förekommer även i Kalmar län.

De i ett internationellt perspektiv mest kända fossila spåren av bondekultur i länet, finns i den öländska stensträngsbygden från tiden omkring Kristi födelse. Över 1000 husgrunder och många mil stensträngar illustrerar framväxten av ett odlingslandskap, uppdelat i inägor respektive utmarker, som skulle komma att dominera bilden av hela länets odlingslandskap fram till 1800-talets andra hälft. På Öland och i många av inlandets byar är denna indelning av bymarken fortfarande tydligt avläsbar, och i ett nationellt perspektiv finns i Kalmar län ovanligt många och tydliga exempel av denna markindelning. Av länets ca. 30 000 kända fornlämningar ligger ca. 60 % i skogsmark. Vid riktade inventeringar ökar dessutom oftast mängden kända fornlämningar i skogsmark med upp emot 100 %, så den verkliga andelen fornlämningar belägna i skogsmark är därför ännu större än vad dessa siffror anger. Skogens kultur- och fornlämningar har oftast mycket hög vetenskaplig och upplevelsemässig potential. Samtidigt visar undersökningar från Riksantikvarieämbetet och Skogsstyrelsen att omkring 40 % av de kända fornlämningarna i skogsmark utsätts för åverkan i samband med avverkningar och/eller markberedning. Avgörande för om denna utveckling ska kunna brytas är i vilken utsträckning kunskapen om skogens kulturmiljövärden och deras förvaltning når ut till skogsbrukets olika aktörer.

I en agrar landskapsanalys² utförd 2001 redovisas översiktligt de strukturer och processer, som i ett historiskt perspektiv skapat länets odlingslandskap. Men regelrätta kulturhistoriska landskapsinventeringar har inte utförts annat än i mycket liten utsträckning. Inventeringar av länets agrara bebyggelse har, med undantag av på Öland, utförts endast i begränsad omfattning. De inventeringsunderlag som finns är oftast från 1970-talet eller äldre. Trots bristen på detaljkunskaper vet man, att äldre tiders månghussystem fortfarande präglar bilden av länets olika odlingslandskap. En betydande andel av ekonomibyggnaderna saknar dock idag en funktion och hotas därför av förfall och att i slutänden helt försvinna. Några särskilt viktiga och hotade karaktärsbyggnader är skärgårdens båthus, ladugårdar och sjöbodan. Även Emå-områdets timrade bodan, koncentrationen av ängslador i Emmaboda kommun samt väderkvarnar, skiftesverkslador, stenladugårdar, potatiskällare och stråtak på Öland hotas av förfall.

I det enskilda fallet kan rationalisering och utveckling av landskap och byggnader utgöra ett hot mot höga kulturhistoriska värden. Från mera generella utgångspunkter är dock hävden av landskapet, dvs att det finns lantbrukare, betesdjur och livskraftiga lantbruksföretag, helt avgörande för att odlingslandskapets värden ska kunna finnas kvar. Möjligheterna handlar bland annat om att på bred front sprida kunskapen om odlingslandskapets värden för att på så sätt stärka det viktiga förvaltarledet. Genom riktat stöd kan därutöver kompensation lämnas för direkta vårdinsatser i landskap och bebyggelse.

3.7.5 Tillgång och användning av vatten

Kalmar län är nederbördsfattigt med låg yt- och grundvattenbildning. Tillgången på vatten är låg. Särskilt sommartid är behovet stort av vatten med god kvalitet för jordbruk, djurhållning, industri och turistnäring med ett stort antal tillfälligt besökande. Planeringen av

² Agrara avtryck, Stefan Höglin på uppdrag av Länsstyrelsen i Kalmar län.

vattenförsörjning och vattenskydd är därför väsentlig. En stor del av länets höga kulturvärden ligger i anslutning till kusten och vid sjöar och vattendrag.

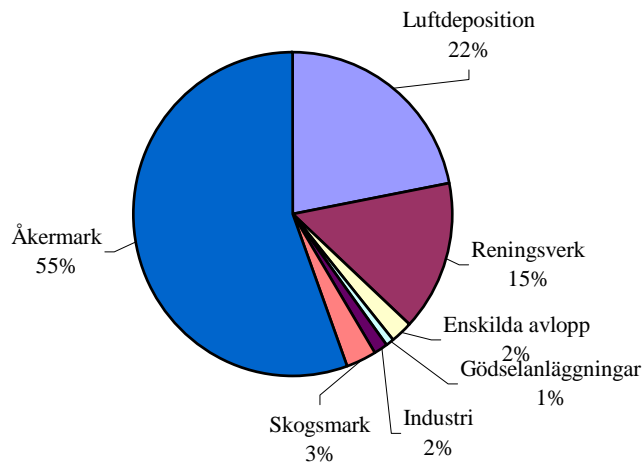
Transport av näring har ökat i många avrinningsområden

I Kalmar län finns ett 20-tal avrinningsområden. Omfattande utdikning och torrläggning av sjöar och våtmarker startade omkring år 1860. Åtgärderna fick till följd att vattnet och dess innehåll av humus, näringsämnen och partiklar snabbt transporteras vidare till sjöar och kust. Flera sjöar och vattendrag i länet visar klara symptom på övergödning. Vidare tillförs kustvattnet i Kalmar län årligen totalt ca 5 000 ton kväve och 140 ton fosfor, där en stor del kommer via de kustmynnande vattendragen. En källfördelning av närsaltsbelastningen visar att mer än hälften av kväve- och fosforbelastningen kommer från jordbruket (56 respektive 59 %; se figur 4 a och b). Den näst största källan till fosforutsläpp är enskilda avlopp. Andra stora källor för såväl kväve som fosfor är luftdeposition och avloppsreningsverk.

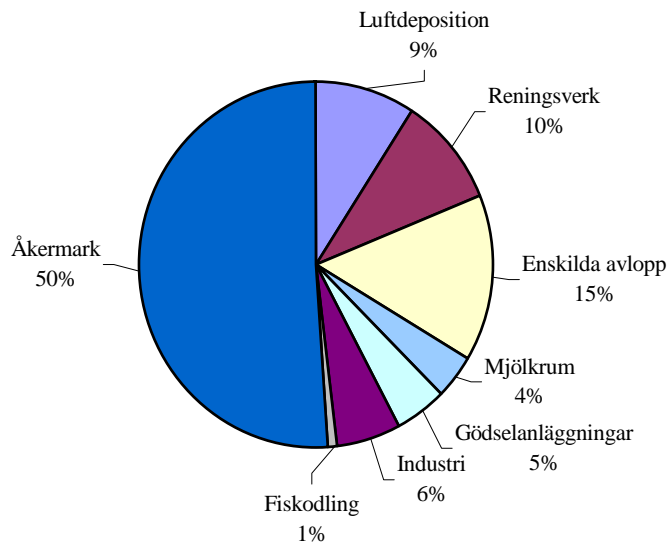
Övergödningen i Kalmar läns kustvatten är påtaglig. Halterna av kväve och fosfor har ökat på flera provtagningsstationer under de senaste 20 åren. Den ökade tillgången på näring har lett till en ökad förekomst av växtplankton samt större mängder fintrådiga alger. Detta har bl.a. lett till en omfattande algblomning på sommaren. Den ökade produktionen av växtlighet leder i sin tur till en ökad sedimentation av organiskt material och försämrade syrgasförhållanden under nedbrytningsperioderna. Blåstången, som fungerar som barnkammare och skafferier för flera viktiga fiskarter såsom abborre och gädda, har minskat kraftigt sedan 1980-talet.

Att ha åkermarken bevuxen med fleråriga grödor eller fånggrödor och att anlägga skyddszoner längs vattendrag är effektiva metoder för att förhindra utlakning av växtnäring från åkermark till vattendrag. Som ett genomsnitt för södra Sverige beräknas fånggrödan minska utlakningsförlusterna med 30 %, om den plöjs upp på senhösten och ytterligare 10-20 % om den bryts först på våren. Även skyddszoner är en viktig åtgärd för att minska yttransport av näring. År 2005 odlades fånggrödor på sammanlagt drygt 12 000 ha i länet och skyddszonsarealen uppgick till drygt 200 ha.

Våtmarker renar vattnet under dess väg mot kusten genom att reducera mängden näringsämnen. Anläggning och restaurering av våtmarker återskapar även ett mer naturligt vattensystem då magasineringkapaciteten och grundvatteninfiltrationen ökar, vilket leder till en fördröjd avrinning. Vidare har våtmarker ett kulturhistoriskt värde och bidrar till en ökad biologisk mångfald. I Kalmar län är målet att minst 700 ha våtmarker och småvatten ska anläggas eller återställas fram till år 2010. I dagsläget utgör de anlagda våtmarkerna ca 400 ha.

Figur 4 a. Den årliga tillförseln av kväve till Kalmar läns kustvatten fördelad på källor.

Figur 4 b. Den årliga tillförseln av fosfor till Kalmar läns kustvatten fördelad på källor.

3.8 Infrastruktur och service

3.8.1 Infrastruktur

För att få ett långsiktigt hållbart transportsystem i Kalmar län är det viktigt att åstadkomma effektiva och miljöanpassade kommunikationer, som uppfyller högt ställda krav på trafiksäkerhet och jämställdhet med hänsyn tagen till tillgänglighet och regional balans. En viktig förutsättning för en positiv regional utveckling är vidare, att kommuner och länsdelar kan förenas i större arbetsmarknadsregioner. Det gäller för både människor och gods. Mindre

orter och landsbygdsbebyggelse blir för sin fortsatta utveckling alltmer beroende av goda transport- och pendlingsmöjligheter inom regionen. Regionen i sin helhet blir alltmer beroende av goda infrastrukturlösningar till omvärlden. Den glesa och spridda bebyggelsen gör det viktigt med en IT-infrastruktur av hög kvalitet och med stor kapacitet. Stora delar av regionen har en god IT-infrastruktur, men fortfarande finns det vissa brister i såväl täckning som kapacitet.

Ett sådant långsiktigt hållbart transportsystem för Kalmar län bygger på upprustning av E 22, fortsatt utveckling av Kust-till-Kust banan, upprustning av Stångådalsbanan, Tjustbanan samt banan Oskarshamn-Berga-Hultsfred-Nässjö. Dessutom behövs bra tvärförbindelser i länets vägnät. Länets tre flygplatser, Hultsfred, Kalmar och Oskarshamn har en viktig funktion som förbindelsepunkter med bl a Stockholm. Detsamma gäller färjeförbindelsen mellan Oskarshamn och Gotland

För boende på landsbygden är de lokala möjligheterna till resande och pendling centrala. Samhällets lösningar vad gäller skolskjutsar, bussar och flexibussar och andra former av kollektivt åkande i kombination med den privata bilen kan utvecklas vidare och därmed möjliggöra landsbygdsboende för flera. För näringslivets utveckling är möjligheterna till transporter av gods och varor till och från tätare befolkade områden av grundläggande betydelse. Utvecklingen av goda transportsystem måste samtidigt uppfylla kraven på ett långsiktigt hållbart resursutnyttjande.

Behovet av att bilda nya och att ompröva äldre gemensamhetsanläggningar (vägsamfälligheter) i länet är stort. Det finns också ett stort behov av kunskapsinsatser för samfällighetföreningar och dess styrelseledamöter för att höja kompetensen i förvaltningen. Fastighetsstrukturen har stor betydelse för företagandet och dess konkurrensförmåga och möjligheter att bedriva ett rationellt jord- och skogsbruk. Lantmäterimyndigheten föreslår därför åtgärder som kan förbättra arronderingen, avveckling av samfälld mark genom fastighetsreglering som förbättrar markanvändningen och brukningsmöjligheter samt fastighetsbestämningar t ex vid oklara gränser i skogsmark.

3.8.2 Service

Ett av de regionalpolitiska målen i Sverige är att hela landet ska ha tillgång till likvärdig service. I Kalmar län är tillgången till service, mätt i avstånd till närmaste butik, relativt god. Dock finns en oroväckande negativ trend där två till tre dagligvarubutiker på landsbygden försvinner varje år. Istället tillkommer några större butiker i anslutning till de större tätorterna. Omställning av denna typ får skilda konsekvenser för olika människor i samhället. Under senare år har det förekommit att vårdcentraler och skolor har lagts ned i mindre orter. Högre lönsamhetskrav, färre elever och riskerad försämrad kvalitet är exempel på orsaker som anges. Krav på service varierar mellan olika grupper i samhället vilket fordrar en vid syn när diskussion om rimlig servicenivå förs.

Den kommersiella servicens och skolans betydelse när det gäller landsbygdens och näringslivets utveckling är väl dokumenterad. Närhet till kommersiell service och tillgång till skola tillskrivs stor vikt, inte minst för att i möjligaste mån kunna erbjuda de boende på landsbygden närhet till service dagtid. Ofta fungerar dagligvarubutiken och skolan som den samlingsplats där det lokala engagemanget kan växa fram och gagna en positiv utveckling i bygden.

En attraktiv boendemiljö på landsbygden som lockar människor gagnar både landsbygden och större städer, genom ett mer balanserat nyttjande av samhällets resurser. Fler levande boendemiljöer på landsbygden ger ett minskat tryck på boendeproduktion och utrymme i mer belastade större centralorter.

3.9 Landsbygdens styrkor och svagheter

Landsbygden i Kalmar län beskrivs enligt SWOT metoden. Metoden är ett verktyg för att genomlysna en verksamhet och dess omgivning. Förkortningen står för de engelska orden för styrkor, svagheter, möjligheter och hot.

3.9.1 Styrkor

- Kompetenta lantbruksföretagare med en stark drivkraft för utveckling inom främst animalieproduktion och specialväxtodling
- Tillgång på god rådgivningskompetens
- Attraktivt besökslän med lång kuststräcka och gynnsamt klimat sommartid
- Väl inarbetade besöksmål och utvecklad turistnäring
- Goda klimatiska förutsättningar för jordbruk längs kusterna
- Unik natur med stor artrikedom
- Unika kulturmiljöer som speglar en kulturhistorisk mångfald i både tid och rum
- Ett varierat odlingslandskap med höga biologiska och kulturella värden
- Södra Ölands odlingslandskap är representerat på Världsarvslistan
- Väl utbyggt bredbandsnät
- Goda betingelser för skogsproduktion

3.9.2 Svagheter

- Risk för försämrad service med nedläggning av t ex skolor, butiker och vårdcentraler om befolkningsunderlaget sjunker
- Svag befolkningsutveckling
- Sned åldersfördelning med en hög andel pensionärer och få människor i lägre medelålder
- Låg andel av befolkningen har eftergymnasial utbildning
- Spridd bebyggelse med dålig täckning av kollektivtrafik, stort bilberoende
- Låg andel nyföretagande

3.9.3 Möjligheter

- Stort intresse att investera i större lantbruksföretag
- Stort intresse och goda möjligheter för produktion av förnyelsebar energi
- Stort intresse för att marknadsföra livsmedel med hjälp av lokala varumärken
- Småskalig livsmedelsproduktion
- Ett väl utvecklat föreningsliv som kan delta i utvecklingen
- Varierat landskap med möjligheter till natur- och kulturturism under en utökad säsong
- En stor andel av länets befolkning bor och verkar idag på landsbygden
- Ökad produktion av skogsråvara för industri och bioenergi.
- Skogsmiljöer för rekreation och företagande inom upplevelseturism.
- Utveckling av småskalig vidareförädling av skogsprodukter.

3.9.4 Hot

- Många lantbruksföretag står inför generationsväxling med risk för nedläggning av lantbruk främst i skogs- och mellanbygd
- Övergödning av Östersjön
- En lång kuststräcka känslig för utsläpp av t ex olja
- Jordbruket intensifieras i områden med övergödningssproblem
- Hot mot biologisk mångfald vid utebliven eller felaktig hävd av naturliga fodermarker

- Bristande kunskap hos skogbrukare kan leda till produktionsförluster, såväl för den enskilde ägaren som för regionen.
- Okunskap och felaktiga skogsbruksmetoder kan utarma den biologiska mångfalden, skada vattenmiljöer, skada kulturlämningar och den estetiska landskapsbilden.

4. Prioriteringar för de närmaste åren

4.1 Prioriteringar mellan åtgärder

Ersättningar till lant- och skogsbrukare liksom stöden till landsbygdens företagare och till utvecklingsprojekt och lokalt engagemang utgör grunden för programmets måluppfyllelse. Utformningen och prioriteringarna som görs inom programmet är avgörande faktorer för att de övergripande målen för programmet ska nås. En första utvärdering av prioriteringar i den regionala genomförandestrategin för Kalmar län kommer att göras efter två år av programtiden.

4.1.1 Förbättrad konkurrenskraft inom jord- och skogsbruk, axel 1

Ett effektivt och bärkraftigt jord- och skogsbruk utgör grunden för en levande landsbygd, och krävs för att natur- och kulturvärden i odlingslandskapet ska förvaltas och utvecklas.

En hög kunskapsnivå hos företagarna är betydelsefull för ökad konkurrensförmåga, entreprenörskap och miljömedvetenhet. Därför kommer kompetensutveckling att vara prioriterat under programperioden. Prioriteringarna beskrivs närmare under kapitel 7, Åtgärden kompetensutveckling.

Den åtgärd som kommer att ha störst betydelse för landbygdsutvecklingen inom axel 1, är **Modernisering av jordbruks- och trädgårdsföretag**. Åtgärden ska stödja moderna och effektiva produktionsmetoder i syfte att stärka konkurrenskraften, ekonomisk bärkraft och ett hållbart resursutnyttjande. Investeringsstöd ges till jordbruks- och trädgårdsföretag inom primärproduktionen, för att öka sysselsättningen och den ekonomiska bärkraften i företaget, i kombination med en ekologiskt hållbar produktion. Jordbruket i Kalmar län har de senaste 10 åren kännetecknats av en omfattande investeringsvilja inom främst animalieproduktion, inte sällan i motsats till utvecklingen i övriga Sverige. Denna utvecklingspotential ska tas tillvara i det nya Landbygdsprogrammet.

Stöd prioriteras till:

- utvecklingsbara företag där investeringen skapar ökad konkurrenskraft och sysselsättning, samt bidrar till långsiktig ekonomisk bärkraft.
- investeringar som bidrar till att odlingslandskapet natur- och kulturvärden bevaras och utvecklas.
- miljöförbättringar i syfte att minska jordbrukets belastning på den yttre miljön.
- investeringar som förbättrar djurmiljön och arbetsmiljön.
- investeringar som krävs för övergång till ekologisk produktion.
- investeringar i produktion av bioenergi.

Till grund för prioriteringarna ligger företagets affärsplan. Förutom bedömning av långsiktig lönsamhet och konkurrenskraft, tas i bedömningen också hänsyn till om investeringen bidrar till uppfyllandet av miljömålen kopplade till Östersjön och Ett rikt odlingslandskap.

Åtgärden **Startstöd** används för att stödja ny företagsetablering och generationsväxling. Startstöd prioriteras till nystartade heltidsföretagare och deltidsföretagare med ambition att bli heltidsföretag.

Affärsplan ligger till grund för prioriteringarna.

Stöd till vidareförädling och innovationer har stor betydelse för att stimulera en omställning till en ekonomiskt bärkraftig produktion av varor, som efterfrågas av konsumenterna, och som dessutom anpassas till de nya förutsättningar som reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken innebär. En särskild uppmärksamhet ska riktas mot insatser som bidrar till en omställning/utveckling mot produktion av bioenergi inom jord- och skogsbruk. Likaså för insatser som leder till ett påtagligt högre förädlingsvärde av skogsprodukter. Vidare skall det utvecklingsarbete som bedrivits inom småskalig livsmedelsproduktion drivas vidare enligt de önskemål och behov som uttryckts av berörda företagare.

Stöd till förbättrad infrastruktur inom jord- och skogsbruk kommer att prioritera till samverkanslösningar mellan skog- och jordbruksägare, andra markägare och boende på landsbygden. Syftet är att stärka infrastruktur av betydelse för konkurrenskraft och hållbar utveckling. Stödet prioriteras till projekt där kommersiella eller kommunala möjligheter är uttömda.

Ett takbelopp som begränsar nivån på företags- och projektstöd inom axel 1 kommer att användas. Dessutom kommer att en lägsta nivå på stödet att tillämpas. Detta beskrivs i ett särskilt dokument. Takbeloppet räknas på godkända investeringar under en rullande treårsperiod.

Investeringsstöd ges i första hand till investeringar i fasta anläggningar. Undantag kan göras för inventarier som krävs för ny eller förbättrad produktionsteknik.

4.1.2 Förbättra miljön och landskapet, axel 2

Ett mer fokuserat och målmedvetet arbete inom ramen för nya landsbygdsprogrammet, är en grundförutsättning för att förlusten av biologisk mångfald och kulturhistoriska värden ska hejdas samt för att säkra tillgången till vatten av god kvalitet. Inom axel 2 kan detta göras med riktad information och rådgivning inom åtgärden Kompetensutveckling. Därutöver finns möjlighet att rikta åtgärder inom insatsen Utvald Miljö, vilket beskrivs under kapitel 8.

Prioriteringar inom ramen för miljöersättningsystemet i landsbygdsprogrammet är nödvändiga, och har stor betydelse för att uppfylla de nationella och regionala miljömålen. Det är av särskild vikt att uppmärksamma insatser, som bidrar till att upprätthålla ett levande odlingslandskap så att Sveriges åtaganden enligt internationella överenskommelser kan uppnås exempelvis för Världsarvet Södra Ölands Odlingslandskap och Natura 2000 områden.

Prioriteringar utifrån perspektivet biologisk mångfald, hotade arter och naturtyper
Kalmar län hyser en enorm artrikedom och utgör hemvist för ett stort antal av landets rödlistade arter. En mycket stor andel av dessa är knutna till miljöer i odlingslandskapet. Öland intar en särställning i det perspektivet.

Med hjälp av de miljöersättningar för bevarande av natur- och kulturvärden i odlingslandskapet, som finns i Landsbygdsprogrammet, skapas bättre förutsättningar för hotade arter och naturtyper. Riktade informationsinsatser och riktad rådgivning är viktiga insatser för att Landsbygdsprogrammet ska kunna nyttjas optimalt, så att de särskilda värden som finns i länet bevaras. Rådgivning och uppsökande verksamhet ska riktas till områden, naturtyper och habitat där kunskap visar på ett behov av särskild artinriktad hänsyn. Anpassade planer för skötsel av marker och habitat med hotade arter ska prioriteras. Det gäller främst för arter som kräver särskild skötselhänsyn.

Under programperioden ska arbetet inriktas på fortsatt hävd av och där det är möjligt även öka arealerna, slåtterängar och naturliga betesmarker, särskilt skogsbeten, hässlen, sandiga betesmarker och alvar i länet.

Prioriteringar utifrån kulturhistoriska värden

Kalmar län har i ett såväl nationellt som internationellt perspektiv ovanligt väl bevarade odlingslandskap med höga kulturhistoriska värden, som tillsammans representerar en mycket lång odlingskontinuitet. Inlandets bylandskap, herrgårdsbygderna i Tjust och södra Möre, en till betydande delar oexploaterad kust och skärgård, samt Öland med tydligt avläsbar odlingskontinuitet som sträcker sig kanske 4 500 år bakåt i tiden.

Odlingslandskapets hävd och indelning samt underhåll av bebyggelse och äldre vägnät är avgörande faktorer för förvaltningen av landsbygdens kulturhistoriska värden. En avgörande framgångsfaktor är, i hur hög grad kunskapen om de kulturhistoriska värdena kan förmedlas från kulturmiljövårdens olika aktörer till brukare och förvaltare i odlingslandskapet.

Vad som sagts ovan om miljöersättningar, information, rådgivning – allmänt eller i riktad form – gäller även för bevarande och utveckling av de kulturhistoriska värdena i odlingslandskapet. Särskilda satsningar på övergivna ekonomibyggnader och andra unika eller hotade byggnadskategorier, kan göras inom kompetensutveckling, åtgärden Bevarande av kulturarvet inom axel 3 samt inom Utvald Miljö.

Prioriteringar utifrån ett vatten- och kustperspektiv

Tillgång till vatten av god kvalitet är en förutsättning för konkurrenskraftig drift av jordbruk, djurhållning, småskalig livsmedelsproduktion och turistnäring samt för en hög livskvalitet för permanentboende såväl som sommargäster. För att säkerställa vatten av god kvalitet är det nödvändigt att minska mängden kväve och fosfor i sjöar, vattendrag och kustområden samt undvika förorening av yt- och grundvatten med bekämpningsmedelsrester.

Under 2007 ska samtliga länsstyrelser i Södra Östersjöns vattendistrikt kartlägga och analysera sjöar, vattendrag, grundvatten och kustområden. I några vattenområden finns risk för att god ekologisk status enligt EU:s vattendirektiv ej kan uppnås. Till markägare inom dessa områden ska information och rådgivning inom åtgärden Kompetensutveckling riktas för att åtgärder ska komma till stånd.

Geografisk prioritering av insatser för minskade växtnäring förluster från jordbruksmark (fånggröda, vårbearbetning, skyddszoner) kommer på sikt (senast 2009) att göras utifrån klassningen av ekologisk status³.

Prioriteringar utifrån ett skogligt perspektiv

För att öka ädellövskogsandelen i landskapet kommer stöd att ges till nyetablering av ädellövsbestånd, såväl på skogsmark som vid omställning av jordbruksmark till skogsmark. Marker med höga boniteter ($\geq G28$) kommer att prioriteras. En viktig insats är rådgivning till skogsbrukare med ädellövsbestånd om förnyring och skötsel för att tillvarata ädellövets produktionsmöjligheter samtidigt som de biologiska värdena bibehålls eller stärks. Enskilda markägare kommer att erbjudas stöd för att bevara och/eller utveckla kollektiva nyttigheter på fastigheter med stor andel höga naturvärden.

4.1.3 Diversifiering och livskvalitet, axel 3

Utvecklingen av en levande landsbygd baseras på möjligheterna till sysselsättning, god service och en utbyggd och fungerande infrastruktur. Åtgärder som stärker företagets konkurrenskraft och bidrar till inkomstbringande sysselsättning, ska prioriteras i landsbygdsprogrammet. För att behålla och skapa arbetstillfällen, ska nyföretagande och nya idéer stimuleras. Kalmar län kännetecknas av attraktiva miljöer i landskapet, där natur- och kulturvärden skapar möjligheter både för ett attraktivt boende och för en utvecklad turism.

³ Landsbygdsprogram för Sverige 2007-2013, avsnitt 5.4.3.8, sid 146.

Dessa värden och de företagsmöjligheter som finns inom detta område ska förstärkas och utvecklas genom landsbygdsprogrammet 2007-2013 i Kalmar län. Men det behövs också en förnyelse av näringslivet på landsbygden i takt med att samhället förändras. Nya företag och ett ökat landsbygdsboende bidrar till denna förnyelse.

Programmet skall generellt stärka företagande och sysselsättning på landsbygden. Även om de areella näringarna i framtiden kommer att ha betydelse för landsbygdens sysselsättning och för bevarande av viktiga kultur- och naturmiljöer, blir behovet av ett mer diversifierat näringsliv allt viktigare för landsbygdens överlevnad. För en långsiktigt hållbar utveckling måste tillkomst av verksamheter inom nya branscher gå hand i hand med utvecklingen av de traditionella näringarna. Insatserna måste riktas så att lokalt entreprenörskap och utvecklingsarbete generellt kan stimuleras. Den tradition av samverkan, som finns på landsbygden skall uppmuntras för att kunna ge enskilda satsningar större potentiell kraft.

Prioriteringar

Många jordbruksföretag har inte möjlighet att storleksrationalisera och på detta sätt skapa bärkraftiga och ekonomiskt lönsamma företag. Att diversifiera sin verksamhet ger då en möjlighet att behålla och utöka sysselsättningen på företaget. Som en effekt av den nya jordbrukspolitiken måste företagen ställa om sin produktion, särskilt i skogs- och mellanbygd där förutsättningarna för traditionellt jordbruk blir sämre. I landsbygdsprogrammet ska därför åtgärden Diversifiering till annan verksamhet än jordbruk prioriteras.

Den betesbaserade djurhållning behövs för det öppna odlingslandskapet, men måste ofta kompletteras med annan verksamhet för att ge tillräcklig försörjning. Nya verksamheter i landsbygdsföretagen kan ge ett större utbud av tjänster och produkter, som förstärker landsbygdens attraktionskraft för såväl företagande som boende och turism.

Hästföretagen kan fungera som en länk mellan landsbygd och större tätorter. Tjänster och varor med anknytning till hästhållningen kan också ge möjligheter för lantbrukare att utveckla sitt företagande och nå nya målgrupper inom tätorter. Områden som kan utvecklas vidare är foderproduktion, inhysning och upplevelseturism. En ökad recirkulering av växtnäring är önskvärd i de fall deponi förekommer. Många kvinnor och flickor är aktiva inom hästsport och ridning, vilket öppnar för deras företagande i det annars mansdominerade lantbruket.

Kalmar län är sedan länge ett av landets främsta turistlän. Inte minst ger natur- och kulturarvet genom ett tilltalande landskap och genuina miljöer goda förutsättningar för en utökad turism. Landsbygdsbefolkningen har i allt högre grad uppmärksammat den potential som finns inom turismnäringen. Förutom måltids-, häst-, fiske- och jaktturism är det många landsbygdsboende som vill utveckla natur- och kulturturism både nationellt och internationellt. Upplevelseturism i Kalmar läns rika skogsmiljöer har potential att utvecklas och bidra till en ökad turistnäring på landsbygden. Kända turistmål i länet är Glasriket, Astrid Lindgrens värld, Tjust skärgård och Öland. Alla de stora besöksmålen har mycket att vinna på ett samarbete med lokala aktörer vilket också gynnar de lokala företagen. En situation kan skapas där alla är vinnare.

Natur- och kulturarvet är viktigt för bygdens attraktivitet, den lokala identiteten och det sociala engagemanget på landsbygden. Att bevara och utveckla natur- och kulturvärdena är nära förknippat med utvecklingen av turismnäringen på landsbygden och förnyelse och utveckling av byarna. Utifrån denna insikt har ett flertal satsningar gjorts, där natur- och kulturarvets olika uttryck använts för att på ett hållbart sätt driva utvecklingsfrågor på både den lokala och regionala nivån. I landsbygdsprogrammet ska även fortsättningsvis samverkan mellan de många grupper, föreningar och organisationer som på olika sätt arbetar med att göra natur- och kulturarvet attraktivt prioriteras. Åtgärder för att utveckla kulturturismen i landsbygdens olika kulturmiljöer, odlingslandskap, agrara industrimiljöer och små tätorter ska prioriteras. Detsamma gäller lokala utvecklingsprojekt som tar kulturarvet och kulturmiljön

som utgångspunkt för sina insatser. Det är viktigt att tidiga samråd sker med markägare i de fall markanvändningen riskerar att leda till en kommersialisering av allemansrätten.

Företagare har framfört önskemål om möjligheter till samverkan och kompetensutveckling bl a rörande värdskap. Det fanns också önskemål om att bygga nätverk för hela länet för att marknadsföra länet som en destination. Flertalet småskaliga turist aktörer erbjuder bara en del av vad en besökare efterfrågar. En samlad paketering är därför viktig för att kunna lansera länets landsbygd som en destination. En god förebild finns i Västerviks skärgård, där ett 20-tal företagare samarbetar i en gemensam bokningscentral och en gemensam marknadsföring.

Landsbygdens överlevnad är starkt knuten till att det finns människor, som vill bo och arbeta på landsbygden. Utan befolkningsunderlag hotas viktig service och förutsättningarna för de areella näringarnas fortsatta drift äventyras. Insatser, som knyts till de areella näringarna räcker inte för att klara landsbygdens överlevnad. Programmet vill därför prioritera insatser, som leder till att nya branscher etablerar sig på landsbygden. Det kan handla om tjänstesektorn i form av service både till företag och enskilda individer, liksom hantverkare, konstnärligt arbete eller småskalig maskinell tillverkning, men även etablering av partihandel och mycket annat, som bidrar till en ökad mångfald.

Kommersiell och offentlig service är viktig att utveckla på landsbygden. Servicen behövs för såväl boende, inflyttning och företag/företagsetableringar på landsbygden. Dagligvarubutiken tillhör en av de allra viktigaste servicetyperna inte bara för inköp. Den behövs också som en samlingspunkt för ortens invånare. Behoven av förskola och grundskola är också elementärt. Att få tillgång till flera servicefunktioner på en och samma plats, ökar attraktionen att använda den lokala servicen. Samordningslösningar mellan olika servicegivare kan innebära, att service kan behållas där den annars skulle ha försvunnit. Åtgärder som innebär samordning och samverkan över traditionella sektorsgränser ska prioriteras. Allmänt accepterade mötesplatser ger möjlighet till utveckling och t ex ett kontinuerligt kulturutbud.

I områden med en minskande och åldrande befolkning är det av stor vikt att arbeta med frågor rörande livskvalité och nya typer av servicelösningar. Det är också viktigt att lyfta fram betydelsen av att locka nya boende inte minst då personer med en utländska bakgrund.

I arbetet med axel 3 gör följande prioriteringar (utan inbördes ordning):

- småskalig livsmedelsförädling
- landsbygdsturism
- verksamhet som bidrar till en hållbar utveckling
- ny verksamhet; i sitt sammanhang nya lösningar och nytt företagande
- utveckling av boendemiljöer med ett långsiktigt perspektiv, särskilt fokus på samordnade lösningar för äldre samt utveckling av miljöer som är attraktiva för barnfamiljer
- när investeringsstöd ges förutsätts ”bästa möjliga teknik” i enlighet med den allmänna hänsynsregeln i 2 kap 3 § Miljöbalken
- insatser i skärgården
- insatser som bidrar till integrering av personer med utländsk bakgrund

När det gäller investeringsstöd till företag kommer särskilda riktlinjer att utvecklas i samverkan med Regionförbundet samt företrädare för näringsliv och näringslivsutvecklare. Det torde här vara aktuellt med vissa beloppsbegränsningar liksom särskilda fokusområden.

Riktlinjerna på detta området kommer att vara föremål för löpande uppföljning och årlig översyn och revidering för att svara mot de behov som finns i länet.

Generellt gäller för insatser under axel 3 att de, utifrån ett tydligt landsbygdsperspektiv skall komplettera och i vissa delar förstärka de i länet gällande strategierna avseende tillväxt och utveckling; RTP och RUP.

Ett takbelopp som begränsar nivån på företags- och projektstöd inom axel 3 kommer att användas. Dessutom kommer att en lägsta nivå på stödet att tillämpas. Detta beskrivs i särskilt i dokument. Takbeloppet räknas på godkända investeringar under en rullande treårsperiod.

5. Leader

Leader är inte en stödform, utan en arbetsmetod och ett sätt att genomföra en del av insatserna i landsbygdsprogrammet. Leaderprojekt kan vara breda och behöver inte direkt falla in under specifika åtgärder utan ska syfta till uppfyllelse av ett eller flera av de tre huvudmålen.

Ett syfte med landsbygdsprogrammet är att olika aktörer på landsbygden ska samarbeta för att gemensamt driva utvecklingen i en bygd. Leadermetoden som tillämpats och utvecklats sedan början av 1990-talet, bygger på tre-parts-samverkan i ett avgränsat geografiskt område. Aktörer från privat/företagssektorn går samman med offentliga aktörer på lokal och/eller regional nivå och med aktörer från den ideella sektorn, dvs lokala grupper av privatpersoner. Tillsammans bildar man en sk lokal aktions grupp (LAG-grupp). LAG-gruppen har två primära uppgifter: dels att ta fram en utvecklingsstrategi för området och dels att genomföra strategin genom att utarbeta och prioritera mellan projekt som sedan finansieras inom gruppens beviljade ram.

Erfarenheter från tidigare Leaderprogram visar att Leader varit framgångsrikt när det gäller att bidra till lokal mobilisering. Kompetens från olika håll har samlats för att enas om en målbild och satsningarna har gjorts utifrån lokalt förankrad kunskap och lokala önskemål och därmed ofta varit lyckosamma. Under innevarande programperiod har Kalmar län haft tre områden inom Leader+: Smålandsgruppen FGH, Astrid Lindgrens Hembygd och Kustlandet. Det har hittills varit Regionförbundet som arbetat med Leaderverksamhet i länet men under kommande strukturfondsperiod är det Länsstyrelsen som blir samverkanspart med LAG-grupperna. I sin roll kommer länsstyrelsen att sträva efter att ta tillvara de erfarenheter som finns hos existerande LAG-grupper och Regionförbundet bl.a. genom det utvidgade regionala partnerskapet.

LAG-gruppen, dess utvecklingsstrategi samt själva Leader-området ska godkännas av länsstyrelsen i samråd med gruppen. Under samråd med LAG-gruppen och berört partnerskap kommer länsstyrelsen att stämna av, att fastställda kriterier är uppfyllda samt att strategin inte strider mot redan beslutade regionala planer. Länsstyrelsen fattar därefter ett formellt beslut om att utse LAG-gruppen. Det kommer att vara möjligt att besluta om nya LAG-grupper fram till och med 2008.

Den lokala/regionala offentliga medfinansieringen av Leader ska uppgå till 30 %. Detta måste under mobiliseringsprocessen kommuniceras med länets kommuner. I mobiliseringsarbetet kommer kontakter över länsgränserna där så är naturligt att uppmuntras.

Inom Leadergruppens program skall fattas beslut om projektstöd. Strategin som utarbetas kan innehålla insatser som berör Landsbygdsprogrammets samtliga axlar. Direkta beröringspunkter till lokal utveckling finns kanske främst inom axel 3 men även åtgärder under axel 1 och axel 2 kan vara aktuella och väl lämpade att utföras som samverkansprojekt inom ramen för den lokala strategin, t ex vid restaurering av betesmarker.

6. Preliminär budget och fördelning av medel mellan axlar och åtgärder 2007 och 2008

I bilaga 1 kommer en indikativ budget att redovisas för fördelning av medel inom respektive axel, så snart en nationell budget presenteras.

Ett uttalat önskemål från partnerskapet under utarbetandet av denna strategi är, att stöden för Startstöd och Modernisering av jordbruksföretag tillförs mer medel. Enligt tillgänglig statistik över förprovade djurstallar, publicerad i tidningen Land den 10 november 2006, intar Kalmar län en tätposition när det gäller nybyggnation för animalieproduktion. Endast Västra Götalands län kan uppvisa fler förprovade djurstallar för mjölk- och köttproduktion under åren 2005 och 2006. Viljan att investera är stor i Kalmar län. Det finns därmed också ett stort behov att stödja företagare som vill utvecklas, inte minst den yngre generationen företagare.

7. Åtgärden kompetensutveckling

En allt snabbare utveckling inom näringslivssektorn ställer ökade krav på företagens anpassningsförmåga och omvärldsbevakning. Flexibilitet och utvecklingsförmåga är viktiga framgångsfaktorer för ett lönsamt och hållbart företagande. Det är inte bara lönsamheten som ska vara i fokus för företagaren. Lika stor vikt måste läggas vid ett hållbart utnyttjande av naturresurser.

Åtgärden kompetensutveckling, information och kunskapsspridning är ett viktigt instrument för att få effekt av de riktade åtgärderna för företagsutveckling och nyttjande av naturresurser, som erbjuds i Landsbygdsprogrammet. Genom enskild rådgivning, kursverksamhet och information ges förutsättningar för att nå målen för programmet.

Aktiviteter

Jordbruksverket har fastställt ett antal målområden för kompetensutvecklingen. Dessa är:

- Ett rikt odlingslandskap
- Ingen övergödning
- Giftfri miljö
- Begränsad klimatpåverkan
- Ekologisk produktion
- Djurens välfärd
- Tvärvillkor/jordbruksrådgivning
- Företagsutveckling (konkurrenskraft)
- Landsbygdsutveckling
- Skogen

För Kalmar län prioriteras kompetensutveckling som berör företags- och landsbygdsutveckling, odlings- och skogslandskapet, djurvälfärd samt förhållanden som påverkar Östersjöns miljö. Störst vikt kommer att läggas på följande:

- För att stärka företagarrollen ska utbildning och rådgivning erbjudas. Syftet är att stimulera utvecklingspotentialen hos företagen så att lönsamheten förbättras, samt att stimulera entreprenörskapet så att fler företag bildas på landsbygden.
- Förutom kompetensutveckling till de areella näringarna riktas särskilda insatser till annat landsbygdsföretagande, t ex inom turism, biodling, småskalig livsmedelsförädling och service. Det kommer även att finnas utrymme för insatser som bidrar till samverkan och attraktiva boendemiljöer.

- Inom ramen för miljömålet Ett rikt odlingslandskap kommer rådgivning och kursverksamhet att bedrivas, med syftet att stärka och bevara natur- och kulturvärdena i Kalmar län.
- Miljömålen Ingen övergödning, Giftfri miljö och Begränsad klimatpåverkan ger underlag för rådgivningssatsningen Greppa Näringen, vilken kommer att fortsätta under programperioden. Särskilda satsningar på utbildning av skogsbrukare i ett hållbart skogsbruk ska göras.
- Miljömålet Begränsad klimatpåverkan ger underlag för särskilda utbildningsinsatser riktade mot en övergång till produktion av bioenergi.
- Inom miljömålet Levande skogar kommer utbildnings- och rådgivningsinsatser att göras inom miljövänligt virkesuttag, natur- och kulturvård, skogsskötsel vid vattendrag och lövskogsskötsel.
- Aktiviteter för att förbättra djurskydd och djurhälsa kommer att prioriteras inom kompetensutvecklingen.
- För att bidra till målen inom ekologisk produktion, 20 % ekologisk odling och 25 % konsumtion av certifierade ekologiska livsmedel i offentlig sektor, ska rådgivning och informationsinsatser fortsätta att vara prioriterade.
- Information och kunskapsspridning om tvärvillkoren prioriteras.
- Informations- och utbildningsinsatser för att sprida kunskap om landsbygdsprogrammets möjligheter, utbilda projektägare. Särskilda insatser riktas i början av programperioden för att nya LAG-grupper ska komma till stånd.

Arbetsätt

Efterfrågan på kompetensutveckling ska vara vägledande för utbud och utformning. Men det måste också finnas utrymme för riktad information inom vissa områden. Det kan exempelvis handla om utbildning inom områden där kundnyttan inte är direkt påtaglig, men där nyttan för miljön och miljömålsuppfyllelsen är desto mer påtaglig.

Inledningsvis kan erfarenheter från föregående programperiod användas för att ge kompetensutveckling som efterfrågas. Efterhand kan efterfrågan kanaliseras via det partnerskap som kommer att bildas, för att följa upp och utvärdera effekterna av programmet. Utbudet kommer också att kunna påverkas, genom att man kan söka kompetensutveckling som företagsstöd och projektstöd.

Genomförandet av kompetensutvecklingen kommer att ske i ett brett samarbete med olika aktörer. För miljömålen och djurvelfärd kommer Länsstyrelsen, liksom tidigare, att ta huvudansvaret för att aktiviteter genomförs och att dessa omfattar hela länet geografiskt. Detta innebär att merparten görs av Länsstyrelsen, men att viss upphandling kommer att ske. Inom projektet Greppa Näringen finns redan ett utvecklat samarbete med olika aktörer inom och utom länet. Detta samarbete ska fortsätta och utvecklas. När det gäller företagsutveckling finns i länet flera aktörer som genom upphandling eller ansökan kan genomföra aktiviteter inom området. Jordbruksrådgivningen om tvärvillkor kommer att utföras av andra aktörer än Länsstyrelsen. Det kommer inom alla målområden för kompetensutvecklingen att vara möjligt, att efter ansökan från brukare/kunder genomföra aktiviteter.

Vad gäller kompetensutveckling inom axel 3 kommer insatserna att samordnas med de insatser som görs av Regionförbundet och andra aktörer.

Möjligheten att ta ut avgifter kommer i första hand att utnyttjas där kundnyttan är tydlig. Där så inte är fallet, kommer åtgärderna att helt finansieras inom ramen för Landsbygdsprogrammet.

Indikativ årlig budget för respektive målområde (avseende 2007 resp. 2008)

Ett rikt odlingslandskap	2 000 000 kr	
Ingen övergödning mfl (Greppa näringen)	3 000 000 kr	(exkl gödselskattemedel)
Ökad djurvälstånd	800 000 kr	
Ekologisk produktion	1 100 000 kr	
Tvårvillkor	400 000 kr	(exkl Jordbruksrådgivning)
Hållbar skogsproduktion	800 000 kr	
Företags- och landsbygdsutveckling	3 600 000 kr	
Utbildning av projektägare och LAG-grupper	750 000 kr	
Summa	12 450 000 kr	

8. Åtgärden Utvald miljö inom axel 2

Nedan redovisas de insatser inom Utvald miljö som prioriteras inom Kalmar län, samt de geografiska prioriteringar som gjorts för vissa insatser. Övergripande ska alltid hotade arter och naturtyper beaktas vid prioriteringar.

8.1 Miljöinvesteringar

- *Anläggning och restaurering av våtmarker* ska prioriteras i slättbygd i jordbruksintensiva områden. Våtmarkerna ska placeras där de naturligt smälter in i landskapsbilden, i svackor eller där det historiskt sett varit våtmarker som strandängar, kärr m m.
- *Restaurering av betesmarker och slåtterängar* ska prioriteras i fodermarker med höga värden i länets skogs- och mellanbygd, skärgård samt Natura 2000-områden och riksintresseområden. De naturtyper som särskilt ska beaktas inom länet är slåtterängar, skogsbeten inklusive hässlen samt sandiga betesmarker.
- *Specialinsatser för landskapets natur- och kulturmiljövärden* ska prioriteras. Sådana insatser kan vara restaurering och hävd av områden med grova träd liksom skapande av bar sand i betesmarker.
- *Restaurering av överloppsbyggnader* ska prioriteras i kulturhistoriskt värdefulla miljöer i länets skogs- och mellanbygd, skärgård, inom Världsarvet på södra Öland och riksintresseområden.
- *Återuppbyggnad av trädgårdsgårdar* ska prioriteras i kulturhistoriskt värdefulla miljöer, med tradition och spår av trädgårdsgårdar, i länets skogs- och mellanbygd.
- *Restaurering och återskapande av alléer* ska prioriteras i kulturhistoriskt värdefulla miljöer, med tradition av alléer, i länets slättbygd.
- *Restaurering och återskapande av stenmurar* ska prioriteras i länets slättbygd och på Öland särskilt inom Världsarvet Södra Ölands odlingslandskap.

8.2 Miljöersättningar

- *Miljöersättning för naturfrämjande insatser på åkermark*
 - Bioträda prioriteras i jordbruksintensiva områden i länet, där insatser för en ökad biologisk mångfald är angelägna.
 - Obärgad spannmålsskörd prioriteras i områden i länet med vikande populationstrend för övervintrande och flyttande fåglar.
 - Åker för bevarande av hotade åkerogräs. Denna miljöersättning prioriteras till trakter där hotade åkerogräs förekommer på flera åkerskiften. Populationernas storlek och hotkategori för åkerogräsen beaktas också vid prioriteringen mellan ansökningar.

- *Särskild skötsel av fältskiktet vid landskapselement* prioriteras i kulturhistoriskt intressanta miljöer i länet samt vid landskapselement där marken hyser en värdefull, hävdberoende flora och/eller fauna.
- *Bete och slåtter på svårtillgängliga platser* prioriteras för stöd till transporter av betesdjur till fodermarker med höga värden på öar i länets skärgård.
- *Ersättning för skötsel av mosaikbetesmarker och andra gräsfattiga marker* prioriteras till fodermarker med höga natur- och kulturvärden i länets skärgård samt sandiga betesmarker.
- *Restaurering av slåtterängar och betesmarker* prioriteras till fodermarker med höga värden i länets skogs- och mellanbygd, skärgård, Natura 2000-områden samt riksintresseområden. De naturtyper som särskilt ska beaktas inom länet är slåtterängar, skogsbeten inklusive hässlen, samt sandiga betesmarker.

Prioriteringar mellan åtgärder redovisas i Bilaga 2

9. Samband mellan genomförandestrategin för landsbygdsprogrammet och andra regionala strategier och program

Programperioden 2007-2013 kommer att innebära en ökad samordning mellan den regionala utvecklingspolitiken och EU:s sammanhållningspolitik. Hela Sverige omfattas av strukturfondsprogram för Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) och Europeiska socialfonden (ESF), vilket kräver en samordning av genomförandet av insatser, inte minst inom det för bägge fonderna gemensamma partnerskapet på regional nivå. Till detta kommer program inom Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU), Europeiska fiskefonden (EFF), andra gemenskapsprogram samt nationella program. Detta avsnitt behandlar frågor om samordning och samarbete med andra EU-program samt vissa nationella program. I fokus står hur olika program kan stödja varandra för att uppnå de övergripande mål som gäller för sammanhållningspolitiken och särskilt inriktningen på tillväxtpolitiken enligt den nationella strategin.

Kalmar län omfattas eller berörs under kommande programperiod av ett stort antal EU-program, där de som är mest relevanta i detta sammanhang återfinns i matrisen nedan. De flesta av programmen är under utarbetande och i flera fall kommer regionala anpassningar och planer att färdigställas i ett senare skede, varför detaljfrågor om avgränsningar och stödbarhet komma att slutligt bestämmas längre fram och i många fall först under de olika programmens genomförande.

I detta skede av programarbetet görs endast preliminära kommentarer om avgränsningen till och möjlig samordning med övriga program. Avsnittet kommer att färdigställas när de olika programförslagen tagits fram.

Tabell 2. Beskrivning av samband och gränsdragning mellan EU:s program och fonder för landsbygdsutveckling

EU-program	EU-fond	Övergripande syfte	Geografi
Operativt program för regional konkurrenskraft och sysselsättning	ERUF	”Stärka regional konkurrenskraft och sysselsättning”	NUTS II-området Småland och öarna
Strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning	ESF	”Stärka regional konkurrenskraft och sysselsättning”	Regional plan för NUTS II-området Småland och öarna
Landsbygdsprogrammet	EJFLU	”Öka tillväxten och skapa fler arbetstillfällen i landsbygdsområden”	Länsvisa genomförandestrategier
Territoriellt samarbete; Gränsöverskridande program; Sydöstra Östersjön. Territoriellt samarbete Öresund, Kattegatt och Skagerack.	ERUF	”Främja gränsöverskridande ekonomiska, sociala och miljörelaterade verksamheter med syfte att uppnå regional konkurrenskraft och sysselsättning”	Skåne, Blekinge, Kalmar län (Kronoberg och Jönköping som s.k. 20 % län), Szczecinski, Koszanlinski, Slupski, Klaipeda. Kronoberg och Jönköping som 20 % områden i ÖKS-programmet
Territoriellt samarbete; Transnationella program Östersjön	ERUF	”Främja samarbete, nätverk och åtgärder som leder till en integrerad territoriell utveckling”	Sverige , Finland, Estland, Lettland, Litauen, norra Polen, norra Tyskland, Danmark, Norge, västra Ryssland, Vitryssland, Ukraina
Nationellt fiskeprogram	EFF	”Att stödja en hållbar utveckling och förbättring av livskvalitet samt upprätthålla det ekonomiska och sociala välbefindandet inom dessa områden.”	Prioritet kommer att ges till glesbebyggda områden, områden med ett fiske på nedgång eller små fiskesamhällen.

9.1 Nationellt ESF-program

Med stöd från det nationella programmet för EFS kommer åtta regionala planer att skrivas för samma geografiska områden som de operativa ERUF-programmen. ESF-programmet omfattar följande riktlinjer i den nationella strategin:

- Främja en sådan kompetensutveckling som säkerställer en omställning av redan sysselsatta så att de inte riskerar arbetslöshet på grund av att de inte har efterfrågad kompetens
- Underlätta för personer som står långt från arbetsmarknaden att träda in och stanna kvar på arbetsmarknaden genom otraditionella insatser.
- Förebygga och motverka diskriminering och utestängning från arbetsmarknaden
- Förebygga långtidssjukskrivningar och underlätta en återgång till arbete för personer som är eller har varit långtidssjukskrivna genom innovativa insatser.

9.2 Landsbygdsprogrammet 2007-2013

Under programperioden 2007-2013 ska synergieffekterna mellan struktur-, sysselsättnings- och jordbrukspolitiken främjas. Den nya politiken för landsbygdsutveckling innebär här förbättrade möjligheter. Insatserna ska grundas på en europeisk och nationell strategi precis som inom sammanhållningspolitiken. Programmen ska genomföras på samma sätt med nationella och regionala program med flera insatsområden. Landsbygdsprogrammet riktar sig direkt till verksamhetsutövare medan strukturfondsprogrammet har en mer strategisk inriktning.

Regeringens nationella strategi för Landsbygdsprogrammet går främst ut på att främja företagande som stärker lantbruket och landsbygdsföretagens konkurrensförmåga. Dessutom eftersträvas ett ökat regionalt och lokalt inflytande över åtgärdernas tillämpning och genomförande. Varje län skall med utgångspunkt från regionala och lokala utvecklingsprogram utarbeta en strategi för tillämpningen av landsbygdsprogrammets åtgärder. Länsstyrelserna har ansvar för genomförandet av landsbygdsprogrammen och ska säkerställa en samordning med partnerskapen för strukturfondsprogrammen samt för de regionala tillväxtprogrammen. Vid genomförandet av landsbygdsprogrammet ska Regionförbundet i Kalmar län ha en aktiv del i beslutsprocessen i ärenden inom axel 3.

Målen för Axel 3 är främst att öka bredden av landsbygdens näringsliv samt att ge god livskvalitet för boende på landsbygden. Åtgärderna inom axeln ska stimulera lokalt entreprenörskap, företagande, miljöintegrerade produktionsmetoder och utvecklingsarbete. Det är framförallt här som synergier, men även gränsdragningsfrågor, mellan strukturfondsprogrammen och landsbygdsprogrammen kommer att finnas.

Lokala insatser för bl.a. skärgårdar och öar samt viss lokal service, där en tydlig koppling till landsbygdspolitikens mål och till landsbygdens naturresurser och näringar finns, kommer i första hand att genomföras inom ramen för landsbygdsprogrammet. Avgränsningar är därmed nödvändiga, kopplade till lokala förutsättningar för bl.a. turism och kompetensutveckling samt förnybar energi och bredbandsinsatser.

9.3 Det operativa programmet och den regionala planen för Småland och Öarna (mål 2)

Det samarbete på projekt- och programnivå som etablerades under föregående programperiod inom ramen för bland annat Mål 2 Södra, Mål 2 Öarna och de innovativa åtgärdsprogrammen ska fullföljas och utvecklas. Genom avstämningar och samråd under framtagandet av genomförandestrategin och det operativa programmet och den regionala planen för Småland och Öarna (mål 2) samt organisationen av genomförandet ska förutsättningar för samarbete skapas.

10. Samordning, förankringsprocess och partnerskap

Arbetet med att ta fram en strategi för Landsbygdsprogrammet i Kalmar län har genomförts med Länsstyrelsen som processledare. I processen fungerar det regionala partnerskapet i Kalmar län som forum för beslut om inriktning och innehåll, samt genom lokal, regional och privat medfinansiering. I det regionala partnerskapet i Kalmar län finns följande parter representerade:

ALMI Företagspartner i Kalmar län AB
Företagarnas riksorganisation i Kalmar län,
Försäkringskassan
Hushållningssällskapet Kalmar-Kronoberg-Blekinge
Högskolan i Kalmar

Landsorganisationen i Kalmar län
Lantbrukarnas riksförbund i Sydost
Länsarbetsnämnden i Kalmar län
Länsstyrelsen i Kalmar län
Regionförbundet i Kalmar län
Skogsstyrelsen
Svenska ESF Rådet i Kalmar län
Sydsvenska industri- och handelskammaren

Detta partnerskap arbetar fortlöpande med samordningen för Landsbygdsprogrammet.

Den 29 augusti år 2006 hölls en informations- och idédag i Kalmar angående införandet av Landsbygdsprogrammet 2007-2013. Mötet samlade 100 deltagare, och ett stort antal organisationer verksamma på landsbygden fanns representerade. Mötet organiserades i grupper som diskuterade aktiviteter och prioriteringar inom de olika axlarna. I varje grupp antecknade en sekreterare huvuddragen i gruppens diskussioner och ställningstaganden. Anteckningarna ingår i underlaget för genomförandestrategin i Kalmar län.

Länsstyrelsen har genom en enkät under hösten 2005 ställt frågan till samtliga lantbrukare i Kalmar län om deras behov och önskemål om utbildning gällande diversifiering. Av svaren framgår att det finns ett stort intresse för bioenergi, småskalig livsmedelsförädling och natur- och kulturturism.

Framtagandet av strategin har skett genom en dialog med det regionala partnerskapet. De berörda parterna på lokal nivå har fått ett förslag till genomförande strategin på remiss,. 12 remissvar inkom och har beaktats innan strategin fastställdes.

11. Uppföljning och indikatorer

Det nationella programmet ska följas upp med olika målsatta indikatorer som kommer att samlas in av Jordbruksverket. Arbetet med detta pågår. I vilken grad länsstyrelserna och Sametinget kommer att beröras av indikatorinsamlingen är ännu inte klart.

12. Informationsåtgärder

Information om Landsbygdsprogrammet kommer att ges vid allmänna informationsmöten geografiskt fördelade över hela länet. Kalmar län är långsträckt och därför måste möten hållas på ett flertal platser. Annonsering kommer att göras i dagspressen och på Länsstyrelsens hemsida. Länsstyrelsen har en väl inarbetad organisation för att sprida information.

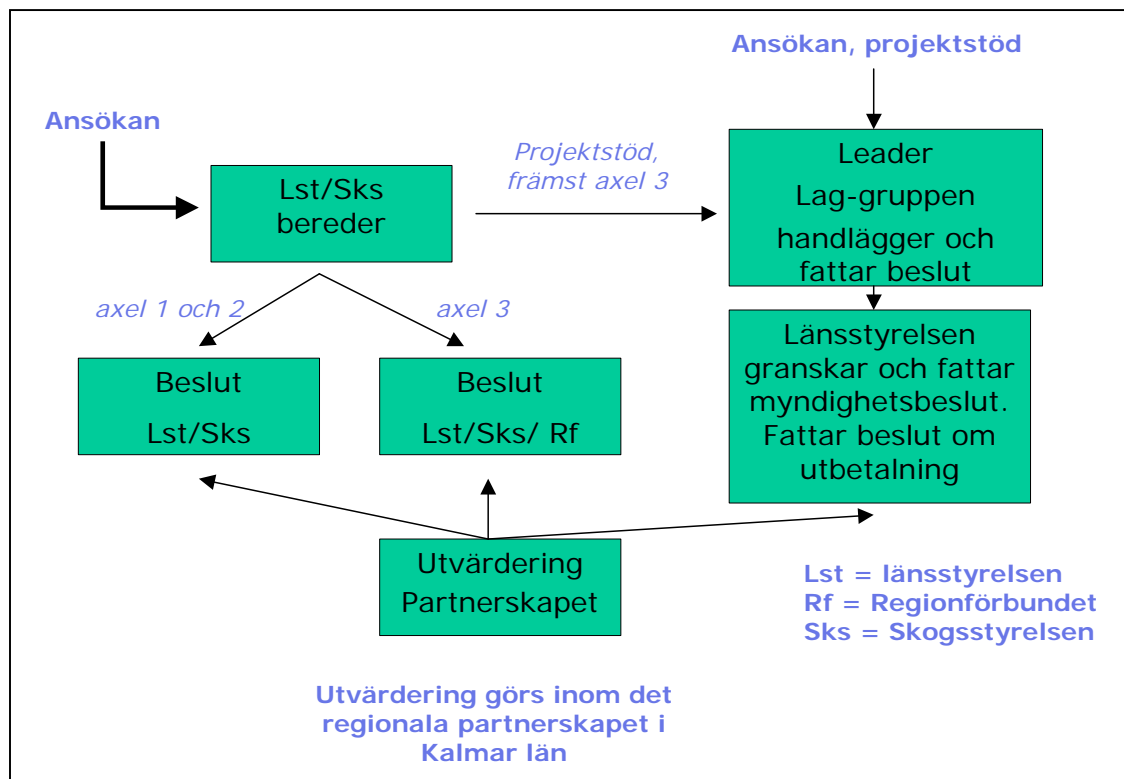
För att nå hela den utökade målgruppen spelar länets 12 kommuner en avgörande roll. Kommunernas näringslivsansvariga, landsbygdsutvecklare, turistansvariga och även samhällsbyggnadskontor m.fl. besitter stora kunskaper om företagandet och ideella organisationer, som verkar lokalt och har informationskanaler till dessa. Kommunerna kommer att vara delaktiga i många projekt såväl genom tillståndsgivning, tillsyn och medfinansiering. Kommunala register över företagare och organisationer är viktiga för spridning av information och för att skapa lokalt engagemang. Andra aktörer som är viktiga för att sprida information om programmet är Länsbygderådet och turistorganisationer.

Postens grupp reklam kan användas för att sprida kortfattade informationsblad till enskilda boende på landsbygden.

För att bästa möjliga effekt av programmet ska kunna uppnås, är det viktigt att ett brett engagemang kommer till stånd, där så många som möjligt känner till Landsbygdsprogrammet 2007-2013 och deltar i arbetet.

13. Organisation för genomförande av programmet

I detta kapitel beskrivs schematiskt hur organisationen för genomförandet av landsbygdsprogrammet kommer att se ut, för att effektivisera handläggningen och finna synergier mellan olika program och stödinsatser.

Figur 5. Organisationsplan för genomförande av Landsbygdsprogrammet 2007-2013 i Kalmar län.

Inom Länsstyrelsen kommer en samordningsgrupp att bereda, prioritera och besluta om stöd inom axel 1 och 3. Till samordningsgruppen kopplas Regionförbundets handläggare vid beslut om stöd inom axel 3. I gruppen ska även en handläggare från Skogsstyrelsen ingå, för de skogliga stöden inom programmet.

De skogliga åtgärderna kommer att handläggas inom Skogsstyrelsens organisation, i samverkan med Länsstyrelsen.

Inom LEADER kommer prioriteringar och beslut att göras i samråd mellan LAG-grupperna och Länsstyrelsen.

Den årliga utvärderingen av stödåtgärder och prioriteringar kommer att göras inom det regionala partnerskapet i Kalmar län och Landsbygdsprogrammet. Partnerskapet beskrivs under kapitel 10.

Införandet och genomförandet av det nya Landsbygdsprogrammet innebär att mer resurser till administration krävs för att målet med programmet ska uppnås. Det är också viktigt att tilldelade medel utnyttjas på ett för syftet med programmet optimalt sätt. För detta arbete krävs en resursförstärkning till Länsstyrelsen. En förutsättning för ett framgångsrikt och kundorienterat genomförande av Landsbygdsprogrammet är att tillräckliga ekonomiska resurser tillförs Länsstyrelsen via anslag kopplade till denna uppgift samt TA-medel. Landsbygdsprogrammets TA-medel uppgår till ca 70 miljoner kr/år. Dessa bör som en konsekvens av regionaliseringen proportioneras med ca 70% till länsstyrelserna och 30 % till SJV. Länsstyrelsernas andel fördelas sedan enligt nyckeltalsmodellen.

14. Utbildningar för genomförande av landsbygdsprogrammet

För att genomförandet av landsbygdsprogrammet ska fungera smidigt krävs att projektägare och stödmottagare får riktig information om vilka krav som ställs på dem gällande ansökningar, rekvisitioner, slutrapporter och andra redovisningar. Länsstyrelsen planerar att erbjuda halvdagsutbildningar och andra informationsinsatser till ovanstående målgrupp för att administrationen av stöden ska vara effektiv. En annan målgrupp som ska erbjudas denna utbildning är de inom länet verksamma konsultföretagen.

BILAGA 1

Preliminär medelsfördelning på axlar och åtgärder (milj kr, 2007 och 2008)

Åtgärds- kod	Belopp EU+ nationella offentliga medel (Mnkr)	Bedömning belopp offentliga medel enligt Leadermetoden (Mnkr)
111 Komp. utv. *	14,6	
112 Startstöd	3,2	
121 Modernisering	29,8	
123 Förädling	5,6	
124 Innovationer	2,4	
125 Infrastruktur	2,4	
Summa axel 1	58,0	
214 (del)	11	
216 (jbr)	10,1	
Summa axel 2 (utvald miljö m.m)	21,1	11,9
311 Diversifiering	4,07	
312 Mikroföretag	5,47	
313 Turism	5,83	
321 Grundläggande tjänster	1,54	
322 Förnyelse, utv av byar	2,09	
323 Bevarande av kulturarv	0,99	
331 Komp.utv företag/landsb	4,12	
341 Komp. utv LAG.grupper	0,65	-
Summa axel 3	24,76	19,74

* exkl skogliga åtgärder

Dessutom i axel 1

121 Plantering av energiskog	0,5	
------------------------------	-----	--

BILAGA 2

Prioritering mellan åtgärder Utvald miljö Kalmar län 2007

1. Anläggning och restaurering av våtmarker, miljöinvestering
2. Restaurering av betesmarker och slåtterängar, miljöersättning
3. Restaurering av betesmarker och slåtterängar, miljöinvestering
4. Ersättning för skötsel av mosaikbetesmarker inklusive andra gräsfattiga marker, miljöersättning

Prioritering mellan åtgärder Utvald miljö Kalmar län 2008-2013

Grupp 1, Åtgärder med högst prioritet

- Anläggning och restaurering av våtmarker, miljöinvestering
- Restaurering av betesmarker och slåtterängar, miljöersättning
- Restaurering av betesmarker och slåtterängar, miljöinvestering
- Specialinsatser för landskapets natur- och kulturmiljövärden, miljöinvestering
- Restaurering av överloppsbyggnader, miljöinvestering

Grupp 2, Åtgärder med högre prioritet

- Bete och slåtter på svårtillgängliga platser, miljöersättning
- Ersättning för skötsel av mosaikbetesmarker inklusive andra gräsfattiga marker, miljöersättning
- Återuppbyggnad av trädgårdesgård, miljöinvestering
- Restaurering och återskapande av alléer, miljöinvestering

Grupp 3, Angelägna åtgärder

- Förstärkning av våtmarkers effekt, miljöinvestering
- Restaurering och återskapande av stenmur, miljöinvestering
- Särskild skötsel av fältskiktet vid landskapselement, miljöersättning
- Bioträda, miljöersättning
- Obärgad spannmålsskörd, miljöersättning